

KULTÚRA

ROČNÍK XV. – č. 20

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

28. NOVEMBRA 2012

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRÍŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Mobil: 0903 846 313 • e-mail: kultura@orangemail.sk • Cena 1,20 €

Krása spasí svet, hovorí Dostojevskij. Floskula? Ach nie, uňho to isto nie je floskula. Na to je priveľmi vážnym nositeľom hodnôt. Humánnych, mravných aj estetických. Ak to poviem ja, tak z mojich úst to ako floskula vyznievať môže. Ibaže by tiež nemalo. Veď sa o krásu stále, ako sa nadľahčene vraví, potkýnam. Mal by som sa prinajmenšom - mimovoľne parafrázujúc Pilátov výrok - pýtať: A čo je krása? Čím prospieva človekovi, aké je jej univerzálne i špecifické poslanie v histórii sveta a v dejinách človeka? Čo je v nej spasné, spásno-

O kráse, o rytierstve ducha

nosné? Tajomstvo odpovede je zahrnuté v tajomstve otázky.

Nuž dobre teda, čo je krása? Každý ju chápe ináč. Každý ju vníma ináč. Pri tom všetkom, že v nej

AKO V TRANSCENDENTÁLNEJ
VLASTNOSTI BYTIA
AJ AKO VO VNEME
A AJ ABSTRAKTNE V POJME

vyhmatávame svojím duchom čosi, čo nanajvýš konzistentne ako čosi všadeprítomné, a predsa pritom zakaždým vzácné pôsobí na ľudskú myseľ. Človek sa vie nadchýnať krásami prírody, stvorenstva vôbec a všetkých fenoménov sveta. S pôžitkom si vychutnáva spev škovránka, zurčanie riavy, nádheru

TEOFIL KLAS

hviezdného neba, nečujnú, ale zjavnú keplerovskú hudbu sfér. Ako matematika a fyzika ho očarúva jednoduchosť a harmónia prírodných zákonitostí. Ale vie byť uchvátený aj priam organickou krásou dizajnu z ľudského umu a rúk, či už sú to mosty a katedrály, či lode a kozmické rakety, či spotrebné predmety na denné používanie. A to už nehovorím o tom, že pravú krásu možno precítiť pri dielach vysokej umeleckej invencie. A na najvyššej priečke je, pravdaže, zažívaná krása ľudskej duše a poznanie Božej krásy.

Jedno s druhým: aj bez pokusu o definíciu je jasné, že krása má do činenia s vyciťovaným poznaním vnútornej štruktúry univerza, s najvnútornejšími vzťahmi v jeho usporiadaní. S mimovoľným poznaním i všetkého, čo ho transcendentálne presahuje. Teda i sveta duchovného. Krása je špecifickosť, zvláštnosť tohto poznania, priťahujúca pozornosť k poznávaniu skutočnosti, a pritom upútavajúca tú pozornosť i sama na seba. Nie bez príčiny je kľúčovou zložkou

Vitráž v šimabarskom katolíckom kostole v Japonsku

antickej triády jednoty pravdy, dobra a krásy. Tu by sme mohli hľadať korelácie pilátovskej otázky, veď ono naozaj:

ČLOVEK SA ODJAKŽIVA PÝTA,
ČO JE PRAVDA,
ČO JE DOBRO
A ČO JE KRÁSA

Nie náhodou sa pojmy pravdy, dobra a krásy aplikujú v ľudskom myslení na základné atribúty skutočnosti Boha. Sú tu analogicky tak tajomne bytostne previazané ako Božie osoby v Trojici. Pojmy pravdy a dobra sú výsostne biblické a teologické, krása - vyskytujúca sa v biblických tex-

toch zväčša nepodstatne, akcidentálne - je v pociťovanej predstave všetko prestupujúcim a stmelujúcim fluidom, ktoré pôsobí akoby na spôsob Svätého Ducha vo vnútornom živote Boha. O to je tajomnejšia a zázračnejšia. A preto pre vnímanie celej relevantnej, teda fyzickej i duchovnej skutočnosti podstatná.

Človek sa, vravím, odjakživa pýta, čo je pravda, čo je dobro a čo je krása. A odjakživa, od počiatkov ľudského rodu je vo svete túžba po pravde, dobre a kráse. Človek ako stvorenie vôbec aj ako jednotlivec je na to jednoducho organicky usposobený.

(Pokračovanie na 8. strane)

Niečo sa končí, o tom nepochybujem. Neokončí sa však určite éra kresťanstva, aj keď ono tiež, najmä to naše, európske, prežíva svoju krízu. Kresťanstvo sa ešte ani naplno nerozvinulo. Jeho vnútorné bohatstvo je žeravejšie ako magma, ktorá nosí tenučkú kôru suše, po ktorej kráčame. Stačí, aby sa o niečo rýchlejšie pohla zemská os, a kontinenty sa dajú do pohybu ako obyčajné ľadové kryhy zjari na rieke. Jeden sa navrství na druhý.

Kto odolá? Kto prežije?

Zatiaľ však dochádza k prepólovaniu nie Zeme, ale ľudských mozgov. Aj tam dochádza k prudkému obratu a kontinenty vedomia narážajú jeden o druhý. Normálny človek by povedal, že svet sa zbláznil. Zbláznili sa filozofi, myslitelia,

Niečo sa končí

TEODOR KRÍŽKA

politológovia. Hovoria už nielen o nietzscheovskom úhyne Boha v ľudskej bytosti, hovoria i o zrážke civilizácií a konci dejín,

Nemám rád skeptikov, ale v tomto prípade som skeptikom ja sám. Neverím ani na smrť Boha, ani na koniec dejín. A v zrážku civilizácií verím len potiaľ, pokiaľ za ňou vidím umelo vyvolaný proces, ktorý sa zrodil v hlavách - nebojím sa to povedať - chorých ľudí. Mám na mysl tých, ktorí si zmysleli uveriť kabale moci, po ktorej tak chorobne túžia. Darma sa oháňajú božím menom, ich boh je iba koncept ľudskej chytrosti, produkt ateizmu a modlárstva. Z tohto ateizmu sa rodia besy novodobých dejín, všetky -izmy, jeden horší ako druhý. Sú všetky materialistické a ľavičarske. Neveria vo večný život, iba v život tento pozemský. Neveria v Kráľovstvo na nebi, iba v kráľovstvo moci a peňazí, ktoré si sami murujú. Veď sa aj volajú slobodomurári.

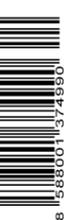
Kam sa však so svojím okultným chápaním sveta domurovali? Tam, kam sa dalo predpokladať, na hranu zániku života. Od rána do večera chrlia filmy o nemeckom nacizme a nútia celý svet preklínať ho, len aby za touto dymovou clonou nebolo vidieť horúčkovitú prípravu na skutočný holokaust.

Naostatok, holokaust beží na plné obrátky. Milióny nenarodených o tom svedčia pred Bohom!

Ale taký holokaust sa inžinierom architektom svojho egoisticky šťastného života máli. Vidí sa im, že je na svete ešte stále primnoho hladných krkov, primnoho rúk otrčených smerom k vládam, k zdravotným a sociálnym poisťovniam. Nuž skúšajú, koho s kým by tentoraz zrazili v krvavom boji. To preto dobre platení myslitelia tak oduševnene hovoria o zrážke civilizácií. Ani sa veru veľmi nemusia namáhať, veď tie geniálne prorocktva sú dávno načrtnuté, ba azda aj vypracované v niekoľkých variantoch.

Ale prerátali sa, lebo zo svojich okultných chrámov, kam tak matematicky presne kreslia svojho Veľkého Architekta vesmíru, vylúčili naozajstného a pravého Pána a Stvoriteľa, Kráľa kráľov a Sudcu života.

www.kultura-fb.sk

Nadarmo budete stavať kostoly, dávať duchovné cvičenia, zakladať školy, všetka vaša práca a vaše úsilie vyjdú navnivoč, ak nebudete schopní vládnuť zbraňou spôsobilou na útok aj na obranu - vernou a rýdzou katolíckou tlačou... Priniesol by som akúkoľvek obeť, svoj prsteň, pektorál i reverendu by som vložil do zálohy, len aby som mohol podporiť katolícky časopis. sv. Pius X.

Milý pán farár, milí Černovčania! Slávime vigíliu 30. nedele, ale dnes sme sa tu zišli predovšetkým preto, aby sme si uctili pamiatku obetí černovskej masakry. Pred 105 rokmi vašich predkov postrelili maďarskí žandári za asistencie - či pod dohľadom - vtedajších cirkevných regionálnych funkcionárov Pazúrika a Fischera. O tomto nešťastí sa dozvedel celý svet, predovšetkým zásluhou novinárov Björsona a Watsona. Vďaka nim sa to nezamietlo pod koberec ako mnohé iné krivdy a nešťastia, ktoré páchali Maďari na menších a na vtedajšom Uhorsku. Ani samotný biskup Párvy z toho nevyvodil žiadne dôsledky, ale si hovel na Kapitule až do rozbitia Rakúsko-Uhorska.

Černovská tragédia bola vrcholom ľadovca násilnej maďarizácie v Uhorsku. Černovská tragédia bola však aj o hrdinstve a statočnosti Černovčanov, ktorí sa postavili voči arogancii moci. Boli to Vaši predkovia, na ktorých by ste mali byť hrdí. Ale čo to v praxi znamená byť hrdý? Žijem už pár rokov v zahraničí a pozorujem, že na Slovensku stále dosť silno pôsobia dva extrémny:

1. tzv. „hej Slováci“, ktorí si myslia, že nám nikoho netreba a že si vystačíme sami a

2. tzv. „hrbáči“, ktorí sa neustále pred cudzím ukľáňajú, poklonkujú, prosíakujú, sú zakomplexovaní, chýba im zdravé sebedovetie a viac poslúchajú záujmy cudzích na úkor záujmov ľudí na Slovensku.

Samozrejme, že žiaden extrém nie je dobrý. Treba mať zdravé národné sebedovetie a zároveň úctu k iným a ochotu spolupracovať pre spoločné dobro v rámci Európy.

Byť hrdý znamená mať aj úctu k vlastnej histórii. Mohol by som uviesť mnoho príkladov, ako si veľké národy svoje dejiny prikrášľujú a vážne fakty zľahčujú, či bagatelizujú, napr.:

- v súvislosti s Veľkou francúzskou revolúciou sa stále hovorí o slobode, ale zamlčuje sa 35 000 - 40 000 sťatých ľudí, ktorí boli proti;

- v Múzeu Carnavalet sú kompletné dejiny Paríža od najstarších čias. Celé dve poschodia sú venované francúzskej revolúcii a deti s učiteľmi tam chodia, sedia na zemi, píšú si poznámky, kreslia, premýšľajú im mozgy. Ale gilotína, vtedajší nástroj zastrešovania a ničenia odporcov, je zastrešená kdesi v kúte na nenápadnom obraze a človek po nej musí dlho pátrať, aby ju vôbec našiel.

Kostol Madeleine, kde máme aj Slovenskú katolícku misiu. Slúžim sv. omšu a na kupole nad hlavou je zobrazený Ježiš Kristus a posledný súd, všetci veľkí svätí a sväté, ktorí sa na schodoch odstupujú, aby po nich mohol vystúpiť ešte väčší Napoleon! Šokuje Vás to? Viete si predstaviť, že by niekde na Slovensku, alebo aspoň tu vo Vašom kostole, boli zobrazení černovskí martýri a Váš veľký rodák Andrej Hlinka? Ja si to viem predstaviť.

Tu je ten nedostatok hrdosti a národného sebedovetia! Lebo Napo-

leona vo francúzskom kostole obdivujeme a za slovenských martýrov sa mnohí hanbíme! Toho Napoleona, ktorý vraždil po celej Európe, glorifikujeme a na našich martýrov zabúdame! Nám Slovákom pri černovskej tragédii netreba nič prikrášľovať, stačí len držať sa faktov, poučiť sa z nich a rozvíjať toto poslanstvo aj v dnešnej dobe.

Smutné výročie

Príhovor pri príležitosti 105. výročia černovskej tragédie

Drahí bratia, drahé sestry, žijeme v jubilejnom roku sv. Cyrila a Metoda, biblicky povedané Kairose, príhodnom čase. Aj teraz počuť kvičenie hlasy, ktoré by chceli v ich misii vidieť len kultúrny odkaz a spochybňujú ich náboženské poslanstvo, alebo majú problém použiť termín „starí Slováci“, hoci akceptujú spojenie „starí Česi, starí Maďari, starí Rusi“. Rok 1963 (1100 rokov od príchodu sv. Cyrila a Metoda na veľkú Moravu) bol v slovenskej emigrácii asi najplodnejším, lebo sa vybudoval ÚSCM v Ríme, stavali sa desiatky kostolov a kaplniek zasvätených sv. Cyrilovi a Metodovi, misie (aj naša vo Francúzsku je pomenovaná podľa nich) a spolky vydávali a dodnes vydávajú množstvo kníh, časopisov, zorganizovali mnohé hodnotné akcie. Toto sa urobilo v slovenskej emigrácii, keďže na Slovensku to kvôli komunistom nebolo možné. Bude aj tento rok - 1150. výročie - aspoň takým prínosom v národnom a náboženskom živote, keď už máme slobodu? Priniesie tento Kairos aspoň podobné ovocie? Dúfam, že áno. Záleží od nás všetkých.

Drahí Černovčania, o pár dní máme dušičkový čas. Všetci slušní ľudia vtedy chodia po cintorínoch, dokonca aj neveriaci. O malú chvíľu pôjdeme aj my na cintorín k pamätníku černovských martýrov. Okrem Dušičiek mám možnosť chodiť na cintoríny, kde padli Slováci ako dobrovoľníci počas 1. a 2. svetovej vojny. Pri spomienkových akciách je vždy prítomný ambasádor daného štátu, prefekt, ktorého menuje prezident republiky, ďalší vysokí funkcionári štátu, ale často i vojenský kaplán. Dokonca na Ministerstve armády existuje jedno dôležité oddelenie, ktoré sa stará o tieto záležitosti a záleží im na tom, aby sa vzdala úcta ľuďom, ktorí padli za hodnoty a ideály. V tomto si od Francúzov môžeme brať príklad. Ja sa pýtam, či by tak veľkú úctu nemal mať zo strany štátu a cirkvi aj černovský cintorín, keď sú tu pochovaní hrdinovia za národné a kresťanské hodnoty? Taktiež sa pýtam, či sú mesto Ružomberok a hlavne Katolícka univerzita dostatočne hrdí na černovských martýrov a Andreja

Hlinku a ako rozvíjajú ich odkaz? Na spomienkovú akciu po sv. omši má prísť aj pán primátor, ale kde je rektor KU? Kde sú profesori a študenti KU, ktorí by mali byť duchovnými a národnými elitami? Kde je ružomerský farár? Nepýtam sa to preto, že by som chcel niekoho moralizovať, tobôž nie kritizovať, veď na to nemám právo. Ale v zahraničí sa dodnes stretávam so starými ľuďmi, aj Ružomberčanmi, ktorí ešte zažili Andreja Hlinku a s úctou hovoria o ňom i o Černoveji. Bohužiaľ, mladšej generácii, ktorá príde zo Slovenska, ani Hlinka, ani Černová už nič nehovorí. Čo sa teda učia na dejepise?

Drahí Černovčania, o tejto téme by sme tu mohli ešte veľa hovoriť, ale časovo sa to nedá. Zoberme si aspoň pár myšlienok:

1. Treba poznať svoju históriu.
2. Byť na ňu hrdý.
3. Mať zdravé národné a náboženské sebedovetie.
4. Vychovávať tak mladú generáciu, predovšetkým inteligenciu.
5. Som rád, že tu v Ružomberku pri KU existuje Hanusov spolok, Skyčákov spolok, ale nie som si istý, či existuje Hlinkov spolok, či Spolok černovských martýrov, ktoré by konkrétne túto tradíciu rozvíjali.

Môžem dosvedčiť, že generácie Slovákov, ktoré odišli do sveta, sa držali Hlinkovho odkazu „Za Boha a národ.“ Väčšina z nich v zahraničí aj čosi dokázala. Som presvedčený, že keď sa aj my tu v Černoveji, Ružomberku a na celom Slovensku budeme rovnako držať tohto odkazu, tak nielenže obstojíme, ale niečo aj dokážeme. V tom nám Pán Boh pomáha.

Mons. IMRICH TÓTH,
farár

Slovenskej katolíckej misie v Paríži

Čo môžeme očakávať od Obamu číslo dva

Pred štyrmi rokmi, po zvolení B. Obamu za prezidenta USA, bol svet plný optimistických očakávaní. A možno si svoju misiu predstavoval inak aj on sám. Sľuboval svojim spoluobčanom, ale aj svetu, že skončí vojnu v Iraku a že Amerika bude starostlivo zvažovať svoju zaangażovanosť kdekoľvek mimo svojho územia. Sľuboval tiež zrušenie väznice na kubánskom polostrove Guantanamo, potrestanie nezákonnosti, väčšiu spravodlivosť, právnú aj sociálnu, reformu zdravotného a sociálneho systému, koniec krízy, koniec rastu nezamestnanosti a biedy, začiatok skutočnej slobody a prosperity.

Po štyroch rokoch jeho vlády je však svet menej bezpečný ako kedy bol, väznica na Guantaname naďalej "funguje", rozšíril sa zaangażovanosť USA v Afganistane, ich prítomnosť sa dá tušiť vo všetkých blízkovýchodných revolúciách, aj v Sýrii, vzťahy s Iránom sa nepodarilo urovnať, naopak, napätie medzi nimi sa zvýšilo, a kríza vo svete pokračuje - s koncom v nedohľadne. Doma sice Obama zaviedol (redukovanú) reformu zdravotnej starostlivosti, vzniklo aj niekoľko tisíc nových pracovných miest - pripisuje sa mu, že zachránil pred krachom celé odvetvie automobilového priemyslu - a ekonomika USA sa vraj pomaličky dostáva z recesie do nesmelého rastu.

Toľko fakty. Nie je to málo? Čo bolo, bolo, dôležitejšie je, čo bude. Po skúsenostiach z predchádzajúceho obdobia bude svet vo svojich očakávaniach istotne opatrnejší. Už aj preto, že vnútorných, ale aj medzinárodných problémov mu neubudlo, skôr naopak.

Pretože USA sa stále štylizujú do pozície jedinej supermoci, schopnej viesť svet, budú musieť urgentne riešiť vzťahy s Iránom, ktoré sú akútnou hrozbou pre mier. Sýria zrejme tiež potrebuje iný prístup, ako sa doposiaľ voči nej uplatňuje, aby bol aspoň čiastočne úspešný a USA neutŕžili na ďalšie fiasko. Taktiež priateľstvo s

Ruskou federáciou nebude možno donekonečna iba predstierat' a v jeho okolí vytvárať "minové polia" (Gruzínsko, pobaltské štáty, Ukrajina, radarový a raketový štít v Poľsku). Na riešenie čakajú vzťahy s Pakistanom, Afganistan, ale aj v susedstve (Kuba, Venezuela). Do pohybu sa dostáva India, v Číne prichádza na scénu nové vedenie strany a vlády, ktoré má svoje predstavy o usporiadaní sveta a rokovania s ním nebudú vôbec ľahké, veď bude rokovať najväčší dlžník s najväčším veriteľom.

Európa majúca svoju úniu nie je jednotná (ani v samotnej únii), zažíva hospodársku stagnáciu a očividne stráca smer svojho ďalšieho vývoja. Bude to slabý partner na pomoc pri riešení vážnych strategických zámerov USA.

Navyše, zahraničnú politiku bude musieť prezident riešiť "za pochodu", pri súčasnom riešení finančných, ekologických a ekonomických problémov. Rastúce zadlženie krajiny a mohutná armáda nezamestnaných sú príčinou nesúhlasu takmer polovice obyvateľstva s jeho politikou a všeobecnej apatie prevažnej časti obyvateľstva, na čo nesmie Obama ani na chvíľku pozabudnúť. Už nielen v Európe, ale aj v Amerike ide predovšetkým o sociálny zmier. (Hnutie okupuje Wall Street a i. nie sú ani zďaleka iba okrajovým, zanedbateľným faktorom v dnešnej americkej realite).

Obama má však k dispozícii aj jeden významný tromf. USA boli a ešte sú energeticky závislou krajinou. Táto skutočnosť často v rozhodujúcej miere ovplyvňovala ich zahraničnú politiku. Zdá sa, že situácia sa v tejto oblasti konečne mení v ich prospech. Svedčí o tom štatistika za minulý rok. Po prvýkrát od r. 1996 potrebovali USA importovať menej ako polovicu celkovej spotreby ropy. Stalo sa tak vďaka pokroku, ktorý dosiahli pri získavaní plynu z bridlic metódou frackingu (Fracking - hydraulické štiepenie, z angl. hydraulic fracturing, je metóda vytvárania trhlín vo vrstve hornín pomocou stlačenej tekutej zmesi vody s pieskom a niektorými chemikáliami. Vytvorené trhliny majú umožniť uvoľňovanie a pohyb kvapalín, ktoré hornina obsahuje /zemného plynu, prípadne ropy alebo napr. bridlicového plynu/. Metóda bola použitá už r. 1947).

Medziročný rast produkcie plynu získavaného týmto spôsobom bol síce r. 2000-2005 iba 17% , no už v období 2006-2010 až 48%. Prognózuje sa, že v r. 2035 plyn získaný frackingom z bridlic pokryje až 50% celkovej energetickej potreby USA. Takýto vývoj, prirodzene, umožní podstatne väčšiu variabilitu pri riešení otázok v zahraničnopolitickej oblasti.

Práve podpora priemyselných inovácií a celých priemyselných odvetví týmto smerom zameraných, by mohla byť cesta, ktorou by mal Obama 2 kráčať. Bolo by to prínosné pre všetkých Američanov aj pre celý svet. Dovolí mu to však jeho "volitelia"?

JOZEF HLUŠEK

Kresba: Andrej Mišanek

Pozornému oku nášho verného čitateľa neušlo, že v Kultúre č. 18/2012 zaúradoval škriatok a vypadla z avizovanej 4. strany časť úvodníka pána profesora Milana S. Ďuricu. Preto článok prinášame opäť - v plnom znení. Autorovi aj čitateľom sa ospravedľujeme.

REDAKCIA

Po vyše šesťdesiatich rokoch výskumnej a didaktickej činnosti na pápežských i na štátnych univerzitách zažil som nezvyčajnú príhodu. Z Filozofickej fakulty Karlovej univerzity v Prahe ma požiadali, či by som prijal funkciu oponenta pri obhajobe dizertačnej práce *Slovensko-italské vzťahy 1939 - 1945 v Komisi pro studijní program - historické vědy*. Kandidát svoju vynikajúcu prácu úspešne obhájil. Vo svojom posudku tejto dizertácie som zdôraznil, akú výhodu mal autor tejto historickej štúdie už zo samej skutočnosti, že osobne nepatrí ani k jednému z dvoch štátov, ktoré boli predmetom jeho výskumu. Tým získal určitý odstup, ktorý mu dovolil posudzovať a vyhodnocovať masu zachovaných dokumentov podľa prísnych noriem metodológie historických vied bez toho, aby ho mohla pozitívne alebo negatívne ovplyvňovať jeho osobná príslušnosť k niektorému zo študovaných národov a štátov.

Toto by sa mohlo stať všeobecnou požiadavkou pre výber tém podobného charakteru.

Tento zážitok (aký som však doteraz na Slovensku nezažil) ma podnietil k úvahe o oveľa dôležitejšej aktuálnej téme, ktorou je už dlhé mesiace bežiacia intenzívna svetová kampaň proti kresťanstvu a najmä proti Katolíckej cirkvi vyzdvihovaním a rozmazávaním škandálov, ktorých sa dopustila minimálna časť rehoľných aj diecéznych kňazov v rozličných krajinách sveta. Nehanebne sa manipuluje štatistickými údajmi, vyťahujú sa zločinné postupovania aj spred polstoročia, zveličujú sa aj vôbec nedokázané obžaloby a povesti, pranierujú sa osoby pred skončením, ba aj pred začatím súdnych procesov, a keď sa obžaloba dokáže ako falošná, nikto sa necíti povinný podobným spôsobom uverejniť opravu urážlivých tvrdení a odprosiť takto mravne znevážene osoby. Tohto javu sme už častými svedkami aj na Slovensku.

Ale je to iba chyba nepriateľov kresťanstva, neraz aj veriacich a náboženstva vôbec?

Ved' takí nikdy v dvetisícročných dejinách nechýbali, ako to už Ježiš Kristus jasne predpovedal: „Ak mňa prenasledovali, budú prenasledovať aj vás.“ (Ján 15, 20).

Už v prvých troch storočiach dejiny zaregistrovali najmenej desať veľkých prenasledovaní Cirkvi, najprv zo strany židov a potom zo strany cisárov Rímskej ríše. Aj počas mohutného šírenia kresťanstva v stredoveku nechýbali prípady lokálneho i širokoplošného odporu a pokusy o rozvrátenie jednoty učenia a vnútorných štruktúr Cirkvi.

Ich vyvrcholením bola bezpochyby Francúzska revolúcia so všetkým, čo jej predchádzalo a čo po nej nasledovalo. Ba možno povedať, že v nej spočívajú korene aj súčasného ideového i mocenského hnutia na oslabovanie a konečné likvidovanie Katolíckej cirkvi a postupne aj ná-

boženstva vôbec. Čo je však teraz viditeľne odlišné, to je postoj cirkevných predstaviteľov voči týmto vonkajším, ale aj vnútorným nástrahám a bojom proti kresťanstvu.

POSTOJ CIRKEVNÝCH PREDSTAVITEĽOV

Už prví apoštoli odvážne odrážali židovských prenasledovateľov teologickým argumentom: „Boha treba viac poslúchať ako

MILAN S. ĎURICA

Hodnoty si vyžadujú úctu, ale aj obranu

ľudí. (...) My sme toho svedkami, aj Duch Svätý, ktorého Boh dal tým, čo ho poslúchajú.“ (Sk. ap. 8, 29, 32). Na obranu proti gréckym a rímskym filozofickým odporcom kresťanstva sa v Cirkvi vyvinula celá bohatá apologetická literatúra, ktorej obsahy sa rozvíjali až do nedávnych čias v rámci osobitnej teologickej náuky, zvanej apologetika. Tá však bola v druhej polovici 20. storočia z

ťažko pochopiteľných príčin formálne vyradená z učebných programov teologických fakúlt. Aj preto väčšina súčasných teológov nedokáže účinne odrážať špekulatívne útoky protivníkov. (Osobne ďakujem Pánu Bohu, že som ešte mohol byť žiakom a priateľom jedného z posledných vynikajúcich profesorov apologetiky, ktorým bol nedávno zosnulý prefekt Kongregácie pre Boží kult a disciplínu sviatostí kardinál Antonio Maria Javierre Ortas, SDB.) Ale najťažšie pocho-

pitelná je skutočnosť, že v priebehu 20. storočia voči vnútorným autorom ideových aj disciplinárnych priestupkov a nemravností sa Cirkev fakticky prestala brániť svojím po dlhé storočia osvedčeným, ale už takmer sto rokov zanedbaným prostriedkom - exkomunikáciou.

Nikdy nezabudnem na konferenciu rodiacej sa religionistiky v Miláne, na ktorej

istý rabin vo svojej porovnávačnej štúdiu troch hlavných náboženstiev konštatoval: „Katolícka cirkev prestala rásť a šíriť sa po svete, odkedy stratila odvahu exkomunikovať.“ Vtedy sa mi to zdalo odvážne a nie dosť fundované zjednodušovanie situácie. No polstoročie, zdá sa, potvrdilo toto dávne konštatovanie, keď aj sám pápež Benedikt XVI. definuje súčasný stav, že je to „dramatická situácia Cirkvi“.

Pre hĺbkové diagnostikovanie tejto cirkevnej krízy môže byť užitočný metodologický postup, ktorým som uviedol túto rozpravu. Vypočujme si teda osobne nijako nezaujateľného, ale kompetentného historika a sociológa, profesora na troch univerzitách v Belgicku, ktorý sa vypracoval na všeobecne uznávaného znalca stredovekých dejín a v ich rámci za najlepšieho odborníka pre dejiny rehoľných rádov onej epochy. Bol to prof. Léo Moulin (1909 - 1999). Osobne nezatajoval svoj laicizmus, agnosticizmus a ateizmus blízky panteizmu. Vstúpil aj do slobodomurárskej lôže, ale po určitom čase ju opustil. Vysvetľoval to tým, že často je to nevyhnutná podmienka pre postup v kariére na univerzitách, v žurnalistike, vo veľkých vydavateľstvách, lebo vzájomná pomoc „bratov murárov“ nie je žiaden mýtus, ale je to stále aktuálna realita. V dlhom rozhovore s významným talianskym publicistom a redaktorom Vittorim Messorim roku 1990 prof. Moulin vyhlásil: „Dajte za pravdu mne, starému nevercovi, ktorý sa do toho rozumie: Je to vrcholné dielo protikresťanskej propagandy, že sa jej podarilo vytvoriť v kresťanoch, a najmä v katolíkoch, akési zlé svedomie. Vštepili do nich neistotu, ak nie priam hanbu za ich dejiny. Zúrivým nátlakom od reformy až podnes dokázali vás presvedčiť, že ste zodpovední za všetky alebo za takmer všetky zlá vo svete. Paralyzovali vás v masochistickej autokritike, aby neutralizovali kritiku toho, čo nastúpilo na vaše miesto.“

Feministky, homosexuáli, obdivovatelia a ctiteľia Tretieho sveta, pacifisti, exponenti všetkých menších, disidenti a nespokojenci všetkých druhov, vedci, humanisti, filozofi, ambientalisti, animalisti, laickí moralisti - od všetkých týchto ste si nechali predkladať úcty, neraz falšované, bez toho, či takmer bez toho, aby ste s nimi diskutovali. Nejestvuje historický problém, omyl alebo utrpenie, ktoré by vám neboli pripisovali. A vy, často neznači vašich vlastných dejín, nakoniec ste tomu uverili a tým ich aj podporili. Avšak ja, agnostik, ale historik, ktorý sa snaží byť objektívny, vám hovorím, že musíte reagovať v mene pravdy. Lebo často to nebola pravda. A keď aj niekde je niečo pravdy, ostáva tiež pravdou, že pri výslednom hodnotení dvadsiatich storočí kresťanstva svetlá veľmi vysoko prevažujú nad tieňmi. Tak teda: Prečo z vašej strany nevyžadujete vyúčtovanie od tých, ktorí vám predkladajú úcty? Azda boli lepšie výsledky toho, čo prišlo potom? Uvedomujete si, z akých kazateľní skrúsené počúvate určité kázanie? Tá nehanebná lož o „temných storočiach“, lebo boli inšpirované vierou v Evanjeliá! Prečo potom všetko to, čo sa nám zachovalo z oných čias, vykazuje takú fascinujúcu krásu a múdrosť? Aj pre dejiny platí zákonitosť o príčine a následku.“

Ak takýto je názor nezaujateľného vedca, ktorý nepatrí ani do tábora kresťanov, ani medzi nepriateľov kresťanstva, ale kompetentného historika, - tak si myslím, že my všetci by sme sa mali nad touto situáciou vážne pozastaviť a konať to, čo je našou povinnosťou: aby sme sa zbavili toho nám umele a účelovo nepriateľskou propagandou nainfikovaného strachu a prešli do odvážnej a dôslednej obrany zjavenej aj historickej pravdy.

Svätý Pavol, ako vieme, apoštol národov, autor okrem svojich listov aj prvej správy o vzkriesení Pána Ježiša Krista, sa na svojich cestách zastavil aj v Troade, na brehu prielivu, ktorý oddeľuje Áziu od Európy. Tam mal sen, kde ho jeden Macedónčan volal do Macedónska: „Prejdi do Macedónska a pomôž nám!“ Hneď, ako mal toto videnie, usilovali sme sa odísť do Macedónska, presvedčení, že nás Boh volá zaniest tam Dobrú zvesť.“

Myslím si, smelo môžeme povedať, že misia Solúnskych bratov sv. Cyrila a Metoda, smerovaná do Európy, bola inšpirovaná práve svätým apoštolom Pavlom.

Prešlo viac ako osem storočí, keď sa na scéne svetových dejín zjavili Konštantín a jeho brat Metod. Ich dielo je neoddeliteľnou súčasťou histórie v polovici IX. storočia v zložitých vzťahov medzi dvomi tradičnými centrami kresťanstva - Rímom a Konštantínopolom. To, čo vykonali Solúnski bratia, zmenilo život národov prakticky vo všetkých krajinách Európy. Aj preto ich bl. pápež Ján Pavol II. vyhlásil za spolupatrónov Starého kontinentu.

Misia Konštantína a Metoda na naše územie, ktorá sa začala roku 863 pozvaním Rastislava, je nám všeobecne dost' známa. Existujú o tom mnohé knihy, štúdie a články. Najmä teraz, v blížiacom sa roku okrúhleho 1150. výročia príchodu Solúnskych bratov na územie dnešnej Slovenskej republiky a Moravy.

Rád by som čitateľom priblížil cyrilometodskú tradíciu na Východe - cez Kyjevskú Rus do dnešného Bieloruska.

Cesta Božieho slova v reči ľudu do týchto oblastí vedie cez Cherson, ku Chazarom na Kryme a odtiaľ k princovi Vladimírovi z Kyjeva.

Na Kyjevskú Rus prišlo kresťanstvo z Carihradu a cirkevnoslovanské knihy z Bulharska. Podľa známeho kronikára 12. storočia kyjevského Nestora, Slovania mali spoločný jazyk, a Kyjevská Rus bola veľkou časťou tohto spoločenstva. „Staroslovenčina svojou veľkou starobylosťou a vnútornými prednosťami zaujme každého jazykovedca. Pre slavistu však je troj- i štvornásobne dôležitá a v najnovšom čase právom tvorí základnú kameň celoslovenskej jazykovej kritiky a filológie.“

Všetky vetvy Slovanov vychádzali zo spoločného základu a jazyka, ktorý bol duchovný - ide práve o preklad Sv. písma do straoslovenského jazyka, ktorý urobili sv. Cyril a Metod. Ich misia ovplyvnila viac ako polovicu Európy a šla za Konštantínopolu cez Balkánsky polostrov, Bulharsko, ďalej po Dunaji, cez Chorvátsko a Srbsko a z Panónie až do Poľska. Nakoniec do Kyjeva a Novgorodu a Polocka. Najlepší vodcovia ľudu tých čias boli všetci jednotní v spoločnom úsilí pri budovaní a zveľaďovaní koreňov kresťanskej Európy.

Dôkaz o dávnej úcte svätých Cyrila a Metoda v Rusku je jeho obraz na freske z XII storočia, na oltári a pilieroch južnej kaplnky sv. Antonija Pečorského a Feodosija v kláštore sv. Sofie v Kyjeve. Následne ruskí ikonopisci dali smernice, ako majú byť zobrazovaní Solúnski bratia. Podobne, ako u južných Slovanov, je svätý Cyril niekedy predstavovaný v biskupskom rúchu, vždy s malou briadkou. V jednom z ikonopiseckých návodov čítame: „Svätý otec Cyril Filozof, sedí

primo, brada jednoduchá. V pravej ruke drží evanjeliár, v ľavej modlitebník...“ (XVII. storočie, rukopis zo zbierky Tichonravova, GBL, č. 528).

K odkazu sv. Cyrila a Metoda sa hlási aj Bielorusko, o čom svedčí aj ich reliéf na pravoslávnej katedrále Ducha Svätého v Minsku, ktorý sa nachádza v centre mesta na Ulica sv. Cyrila a Metoda č. 4. Pravoslávna cirkev slávi sviatok Solúnskych bratov každoročne 24. mája a v Bielorusku je tento deň aj Dňom slovanského písomníctva a kultúry. Teologický inštitút sv. Metoda a Cyrila, ktorý je súčasťou Bieloruskej štátnej univerzity,

pravidelne usporiada medzinárodné teologické konferencie.

Významným pokračovateľom misie sv. Cyrila a Metoda vo východoslovanskom svete bol František (Georg) Skorina, zakladateľ bieloruského písomníctva a literatúry.

Narodil sa v bieloruskom meste Polock roku 1490. Počiatkové vzdelanie nadobudol doma od rodičov, ktorí ho naučili čítať a písať v azbuke. Vychovali ho v úcte a láske k Bohu, k vlasti i k rodnému slávnemu Polocku. Naučil sa aj po latincky a roku 1504 odišiel do Krakova, kde sa zapísal na univerzitné štúdium slobodných vied.

Roku 1506 F. Skorina dosiahol prvý titul bakalára a neskôr doktorát „slobodných umení“. Ten mu umožnil študovať na najprestížnejších univerzitách tých čias. Skorina sa rozhodol pre univerzitu v talianskej Padove, kam prišiel roku 1512. Padovská univerzita bola známa najmä svojou lekárskou fakultou a fakultou humanitných vied. František Skorina tu 9. novembra 1512 získal titul doktora medicíny. Bola to významná udalosť nielen v jeho živote, ale pre celé kultúrne dejiny Bieloruska. Syn obchodníka z Polocka dokázal, že vzdelanie je cennejšie než aristokratický pôvod.

kníh. Koncom 10. storočia sa tento preklad dostal z Bulharska do Ruska a tak už v XI. storočí východní Slovania poznali väčšinu týchto prekladov.

Skorinove preklady biblických textov do hovorového jazyka Bielorusov podnietili rozvoj bieloruského jazyka v jeho vývoji ako literárneho jazyka. Osobitne treba upozorniť na autenticitu prekladu sv. Cyrila a Metoda a zachovanie hlbokých myšlienok Knihy kníh Iba v slovanských prekladoch Biblie existujú jedinečné komentáre ku knihe Jób: „Je napísané, že Jób vstane s tými, ktorých Pán vzkriesi.“

Každý zo Skorinových prekladov mal aj poznámky a tak tento prvý východoslovanský tlačiar priblížil význam posvätných textov, aby ich čitateľ mohol lepšie pochopiť. Veľké dielo Solúnskych bratov do značnej miery ovplyvnilo činnosť F. Skorinu. Jeho preklad hlavných biblických kníh do ľudovej reči bol skutočným rozšírením Svätého písma a prispel k lepšiemu poznaniu Božieho slova jeho súčasníkov v Prahe a Vilniuse - vtedy hlavnom meste Litovského veľkokniežatsva. Prebudenie ducha národa skrze Sväté písmo možno považovať za intelektuálny priekopnícky čin veľkého významu. Skorina, v spolupráci s pravoslávными spoločenstvami, zostal nezávislým intelektuálom, podobne ako Erasmus Roterdamský. Skorinove preklady sa nestali majetkom iba úzkej cirkevnej skupiny, ale stali sa spoločným dedičstvom východoslovanských národov. František Skorina zostal zapísaný v dejinách ako vynikajúci vedec a učenec. Právom sú na neho hrdí Bielorusi a všetky východoslovanské národy. Tak o niekoľko storočí neskôr ako prvá vyšla roku 1506 Benátska Biblia, o ktorej vedel a použil ju pre svoj starobieloruský preklad František Skorina.

Z ďalších zdrojov Skorina používa aj latinské teologické komentáre rímskej proveniencie, no základ jeho prekladov tvorí staroslovanský text.

Prvou vytlačenou knihou, ktorú vydal Skorina v bieloruštine, je Žaltár. Celkovo Skorina v rokoch 1517 až 1519 vydal v Prahe pod názvom Ruská Biblia tieto starozákonné knihy: Žalmy, Jób, Príslovia, Sirach, Kazateľ, Pieseň piesní, Múdrost', Knihy kráľov, Jozue, Judita, Sudcovia, Genesis, Exodus, Levitikus, Numeri, Deuteronomium, Rút, Ester, Náreky a Daniel. Skorinove preklady spomína aj Encyclopedia Britannica.

František Skorina bol výnimočnou a významnou osobnosťou bieloruskej kultúry 16. storočia. Právom ho možno považovať za zakladateľa bieloruskej a východoslovanskej knižnice. Jeho všestranná činnosť mala celospoločenský význam. Na Františka Skorinu sú hrdí aj dnešní Bielorusi a Rad Františka Skorinu patrí k vysokým bieloruským štátnym význameniam. Skorina bol vedcom, spisovateľom, prekladateľom, umelec, doktor filozofie a medicíny, humanista a pedagóg. Jeho dielo malo významný vplyv na rozvoj mnohých oblastí bieloruskej kultúry. Jeho publikačná činnosť spĺňala požiadavky času a širokých vrstiev obyvateľstva a bola vyjadrením hlbokkej organickej jednoty všetkých kultúr východných Slovanov, ktoré sú neoddeliteľnou súčasťou duchovných pokladov všetkých európskych národov. Právom ho možno označiť za pokračovateľa misie Solúnskych bratov sv. Cyrila a Metoda medzi slovanskými národmi Európy.

JÁN KOŠIAR

Cyrilometodská tradícia v Bielorusku

Nápis na pamätníku sv. Cyrila a Metoda v Moskve na Slovanskom námestí: „Svätým, apoštolom rovným, prvoučiteľom SLOVENSKÝM, Metodovi a Cyrilovi, vďačné Rusko“

František Skorina

Do roku 1517 F. Skorina žil v Prahe, kde sa naučil po česky, aby sa mohol oboznámiť s prekladom Benátskej Biblie - tá vyšla po česky v Benátkach roku 1506, ale iniciátormi jej vydania boli traja českí nadšenci a odborníci. Základom Benátskej Biblie je preklad, ktorý do Prahy priniesli za Karla IV. dalmatíni benediktíni - glagoláši. Ten je miestami odlišný (semiologický) od Vulgáty sv. Hieronyma. Skorina o tomto preklade vedel a použil ho aj pre svoj starobieloruský preklad. Z ďalších zdrojov Skorina použil aj latinské teologické komentáre rímskej proveniencie, avšak za základ svojich prekladov pojal staroslovanský text.

František Skorina žil do smrti v Prahe, kde bol aj kráľovským záhradníkom Ferdinanda I. Habsburského. Zomrel okolo roku 1551. Jeho pobyt a pôsobenie v Prahe pripomína pamätná tabuľa v nádvorí Klementína a pamätník na Brusnici. Slovanský jazyk, do ktorého Skorina prekladal Bibliu na začiatku XVI. storočia, bol ešte živý a zrozumiteľný. Nešlo síce o hovorový jazyk ale o literárny - spoločný pre všetkých východných Slovanov. Veľký pedagóg urobil veľa pre zblíženie cirkevno-slovanského a živého hovoreného jazyka i pre ich vzájomné obohatenie.

Preklady textov biblických kníh u Slovanov sú teda jednoznačne spojené s dobou a priamou prekladateľskou činnosťou sv. Cyrila a Metoda v 2. polovici 9. storočia. Originály pre ich preklady boli grécke texty biblických

JOZEF TÓTH

Z Betlehema do Betlehema

Blahoslavenému
Metodovi D. Trčkovi CSsR

*Bol poslom Božej zvesti
a zázračným mužom,
ktorý Boha z nebies povoláva,
no v časoch veľkých pokušení
ho zasypala Lucifera láva!
A tak pre toho, ktorý ho povolal,
svoj život väzenským celám daroval!
A vedel, že Boh je aj tam
i za mrežami
a ani na samotkách nikdy nie sme sami!
A v čase Božieho narodenia
zavítal k nemu
Isus narodený
priamo do väzenia.
A spievali spolu,
oni aj anjeli
a cez mreže i piesne pastierov
jasavo zazneli:
Sláva Bohu na výsostiach
a na zemi pokoj ľudom
dobrej vôle
i na väzenskom stole!
No synovia temna
tento spev preľali
a otca Metoda Dominika Trčku
miesto Betlehema
do ľadovej cely zúrivo vtrepali!
A vôl i osol tam naň nedýchali
lež mreže a zima
jak Božia harfa, či anjelské husle
srdce zahrievali!
A stal sa zázrak,
otec Metod Trčka s troma mudrcami
sa ocitol zrazu
vonku za mrežami.
A šiel rovno,
rovno pod hviezdou
až do Betlehema,
lež nie, nie do maštale,
(on na to slov nemá),
lež tam, kde Mesiáš,
teraz narodený,
v nebeskej sláve
láskou ovenčený
a len láskou a pokojom tróni
a z nebies i zo zeme
i cez ľadové mreže
tisíce zvonov
rozkolísaných
zvoní, zvoní, zvoní.*

Môj najvznešenejší syn!

Prvé, o čom ťa chcem poučiť, je toto: z celého srdca miluj Boha. Bez toho nemôžeš byť spasený. Vyvaruj sa všetkého, čo by sa Bohu protivilo - chráň sa smrteľného hriechu. Radšej podstup akékoľvek utrpenie a trýzeň, než by si mal smrteľne zhréšiť.

Ak na teba Boh zošle nepriazeň, prijímaj ju s veľkou vďakou a veľkou trpezlivosťou, vzdávaj Mu za to vďaky a myslí na to, že si si ich zaslúžil - a On obráti všetko v tvoj prospech.

Ak ti dožiči priazeň, poďakuj Mu za ňu s pokorou. Lebo Boh ti nedáva dary preto, aby si sa stal horším, pyšným a ani nijakým iným. Boh ti žehná preto, aby si sa stal lepším. Lebo nie je dovolené viesť vojnu voči Bohu tým, čo ti sám daroval.

Často sa spovedaj a zvoľ si skúseného spovedníka, ktorý ťa bude vedieť poučiť, ako máš konať a čoho sa máš chrániť... Obratom svätej Cirkvi načúvaj bez reptania a posmechu, neobracaj zrak sem a tam - ale modli sa k Bohu ústami i srdcom a v myšlienkach ho zveľbuj, zvlášť počas svätej omše v okamihu Premenenia. Maj srdce mierne a ľútostivé k biednym a k tým, čo trpia na tele i v srdci. A utišuj ich a pomáhaj im, ako len budeš môcť.

Dobré zvyky kráľovstva udržuj, zlé trestaj. Neprahni po majetku svojho ľudu, neukladaj mu dane, ani poplatky, ak to nie je naozaj nevyhnutné. Ak budeš mať v srdci súženie, povedz to okamžite svojmu spovedníkovi alebo niekomu skúsenému. Tak sa ti bremeno bude niesť ľahšie.

Staraj sa o to, aby si mal okolo seba ľudí skúsených - či z duchovného, či zo svetského stavu, často sa s nimi zhovárjaj; no vyvaruj sa spoločnosti zlých. S radosťou načúvaj kážňam, verejným, či v súkromí a ochotne pristupuj k modlitbám a k odpusteniu. Miluj všetko, čo je dobré a nenávid' všetko zlé, nech je to čokoľvek.

Nech sa nikto pred tebou neodvažuje vyrieknuť slová, ktoré by ťa zvädzali alebo nabádali k hriechu, alebo ktoré by očierňovali druhého za jeho chrbtom. Nestrp, aby pred tebou ktoľkoľvek vyslovil čosi hanlivé o Bohu alebo Jeho svätých, čo by si hneď nepotrestal. Často vzdávaj Bohu vďaku za všetky dobrodenia, ktoré ti preukazuje, aby si ich bol hodný ešte väčšmi.

Súď spravodlivo a poctivo, buď neoblomný i ohľaduplný k svojim poddaným. Neotáčaj sa vpravo, ani vľavo, ale hľad' vždy priamo. A ak chudák spori s boháčom, zastaň sa radšej chudobného - až do času, kým nevyjde pravda na povrch. Ak niekto bude viesť spor s tebou, buď na strane jeho a proti sebe samému - až kým nebudeš poznať pravdu. Lebo len tak tvoji radcovia rozsúdia vec smelšie podľa úprimnosti a podľa pravdy.

Ak by si získal niečo, čo ti nepatrí - čo by si zabral ty sám alebo zdedil - a ak je to isté, bez váhania to vráť. Ak by to bolo nejasné, daj tú záležitosť rýchlo a starostlivo preveriť múdrym ľuďom. Zameraj všetku svoju pozornosť na to, aby tvoj ľud a poddaní žili pod tvojou rukou v spravodlivosti a mieri, ochraňuj dobré mestá a obce kráľovstva a zachovaj ich výsady a slobodu, ako ich zachovávali tvoji predkovia. A ak niečo treba napraviť, naprav to a znovu vztýč a uchovávaj v priazni a láske. Lebo práve pre silu a bohatstvo verných miest, sa budú tvoji vlastní i cudzí nepriatelia báť činiť protivenstvá voči tebe - zvlášť šľachte

a baróni. Sám si spomínam na Paríž a dobré mestá môjho kráľovstva, ako mi pomohli voči šľachte, keď som bol ešte čerstvo korunovaný.

Cti a mimoriadne miluj všetkých zbožných a osoby, ktoré slúžia svätej Cirkvi.

O mojom dedovi, kráľovi Filipovi, sa povára, ako mu raz jeden z jeho radcov prezradil, že mu vraj svätá Cir-

vaj tým, ktorí zo svätej Cirkvi nemajú nič.

Chráň sa toho, aby si bez dôkladného uváženia rozpútal vojnu, a zvlášť vojnu voči kresťanskému kniežat'u. Ak sa už nedá inak, šetri svätú Cirkev a tých, ktorí ti ničím neublížili.

Radšej sa stiahni, než by si mal vstupovať do konfliktov a vojen. Buď k svojim poddaným ako svätý Martin; pretože v čase, keď náš Pán vedel, že umiera; vstal a šiel, aby urovnal spory medzi duchovenstvom v arcidiecéze. A šiel tak, že veci doviedol do dobrého konca.

Dbaj na to, aby si mal dobrých správcov a sudcov a často sa pýtaj, ako sa im darí a zaujímaj sa, ako sa žije tvojim dvoranom.

Drahý synu, počul som ťa, ako si máš stále ctiť svätú Cirkev Rímsku a jej zvrchovaného pápeža, nášho otca; a že ho máš uctievať a vážiť si akoby to bol tvoj duchovný otec. Pracuj tak, aby si od seba odvrátil hriech a hanebné reči; a znič všetky herézy podľa svojej moci.

Žiadam ťa, aby si poznal milosrdenstvo nášho Pána a vzdával Mu za to vďaky a oslavoval Ho.

Dbaj na to, aby boli tvoje náklady na dvor primerané a uvážené.

A napokon, sladký synu, zaprisahávam ťa a žiadam, ako tu umieram pred tebou; pomôž mojej duši na svätých omšiach a v modlitbách po celom kráľovstve francúzskeho a priznaj mi zvláštnu a neporušenú účasť na všetkom dobre, ktoré vykonáš.

Nakoniec, drahý syn, dávam ti všetky pozhnanie, ktoré môže dobrý otec dať svojmu synovi a nech ti žehná Svätá Trojica a všetci svätí nech ťa vyvarujú a chránia od všetkého zlého a nech ti dá Boh milosť, aby si vždy konal Jeho vôľu, aby bol tebou Boh vždy oslávený.

A aby sme s Ním mohli prebývať po tomto smrteľnom živote a aby sme Ho mohli chváliť bez konca na veky vekov. Amen.

Z francúzštiny preložila

Katarína Džunková

Zdroj: www.salve-regina.com,

Testament de saint Louis

Posledné slová svätého kráľa Ľudovíta IX. Francúzskeho

Posledné slová svätého kráľa Ľudovíta IX. boli adresované jeho synovi a následníkovi trónu Filipovi III., prezývanému Smelý. Predniesol ich tesne pred smrťou 25. augusta 1270 pod hradbami Kartága v Tunise. Slová, ktoré mali formu závetu, zaznamenal kráľov verný priateľ a vazal Jean de Joinvill, ktorý bol neskôr poverený spísaním jeho životopisu pre kanonizačný proces. Po vyrieknutí týchto slov sa kráľova choroba zhoršila a požiadal o sviatosť Cirkvi. Prijal ich s jasnou myslou a pri vedomí. Potom sa modlil „Esto Domine“ (Bože, buď posvätitelom a ochrancom svojho ľudu) a vzýval svätého Jakuba, svätého Denisa a svätú Jenovéfu. Prikázal, aby ho položili na lôžko posypané popolom (prach si a na prach sa obrátiš), zložil si ruky na hrud' a dávajúc sa na blankyt neba odovzdal dušu svojmu Stvoriteľovi, práve o tretej popoludní - v hodinu, kedy Pán Ježiš Kristus zomrel na kríži.

kev činí nepravosť a prieky a že mu klérus berie práva a zasahuje do súdnej moci. Vraj sa veľmi čudoval, ako to môže kráľ stúpiť. Dobrý kráľ mu však odvetil, že tomu verí. No keď sa pozrie na všetko dobrodenie a milosrdenstvo, ktoré mu preukázal Boh, radšej ustúpi zo svojich práv, než by vyvolal rozpory či pohoršenie vo svätej Cirkvi.

Cti otca svojho a matku svoju. Maj ich v hlbokoj úcte a zachovávaj ich príkazy.

Miluj svojich bratov a želaj si vždy ich prospech a pouč ich miesto otca o tom, čo je dobré. Varuj sa, aby si sa pre lásku k nim odvrátil od práva a robil iné, než máš konať.

Dary svätej Cirkvi dávaj len osobám dobrým a hodným tejto priazne a udeľuj ich po rade so skúsenými. Dá-

Svätý Ľudovít IX.

HUGO KEMP

Šimabarské povstanie

Nový panovník z rodu Arima sa ukázal ako nesmierne krutý voči tým, ktorých jediným previnením bola viera v Krista. Onedlho získal povest' najúspešnejšieho „vydierača“ donucujúceho kresťanov zrieknuť sa viery, akého Japonsko tých čias zažilo. Jeho syn Matsukura Shigetsugu pokračoval od roku 1630 v otcových šľapajach - prenasledoval kresťanov a prejavil sa ako zhýralý a rozmarný vládca, zaťažujúci obyvateľstvo nebyvalými daňami. Hovorí sa, že dokonca i jeho vlastní vojaci boli takí finančne zaťaženi, že museli podstupovať ponížujúce práce, len aby si zarobili na živobytie. Koeckebacker (holandský obchodník, pozn. red.) poznamenáva v liste:

„Zdá sa, že súčasný vládca pobývajúci v Yede, robí všetko preto, aby čo najvernejšie nasledoval svojho otca, ktorý zaťažil roľníkov vyššími daňami, než sú schopní splatiť. Pri takomto hospodárení ľud trpí hladom, živí sa iba zeleninou a korenkami, už nie je ochotný znášať väčšie trápenie a túži radšej zomrieť naraz v boji, než umierať jeden po druhom pomalou a vyčerpávajúcou smrťou. Niektorí vojenski kapitáni vlastnoručne zabili ich ženy a deti, aby sa viac nemuseli dívať na tú poputu, ktorej sú ich blízki vystavení.“

Všetko teda bolo pripravené pre revolúciu, až na to, že sa dosiaľ neukázal vhodný vodca. Medzi kresťanmi sa šírilo proroctvo zanechané jedným z misionárov vyhnaných z Amakusy - miesta, ktoré navštívil sv. Fratišek Xaverský: „Keď uplynie päť krát päť rokov, objaví sa pozoruhodný mladík. Bude znály všetkých vecí bez toho, aby študoval, a preslávi sa po celej zemi. Potom sa mračná východu a západu sfarbia červenou žiarou, kvety vistérie rozkvitnú na kmeňoch mŕtvych stromov. Zástupy ponesu na prílbách kríž, biele vlajky sa vznesu nad moria a rieky, nad horstvá a plošiny. Potom nastane čas, keď bude oslávené Kristovo meno.“

Roku 1637 sa naozaj ukázali na nebesiach podivné znamenia a v záhradách vykvitli fialové kvety - a to potvrdzovalo predpovede proroctva. A tiež už nechýbala osobnosť, ktorá by sa postavila do čela. Na čele roľníckeho hnutia sa totiž objavil Masuda Širo, syn jedného z kresťanských bojovníkov, ktorý opustil provinciu Higo počas prenasledovania. Chlapec vyrastal v Nagasaki a je pravdepodobné, že vedomosti, ktorými ohúrili obyvateľov Amakusy, získal práve od misionárov, ktorí ho vychovávali. Dokonca sa o ňom šíriilo, že dokáže kráčať po hladine mora, že vtáctvo sa zlieta na svetlo v jeho rukách a koná ešte mnoho ďalších zázrakov.

Medzi vodcov hnutia v Amakuse sa zaraďuje aj päť bývalých vazalov z Koniši. Organizovali stretnutia s roľníkmi, kde im predstavovali onoho mladého muža a snažili sa ho postaviť na čelo hnutia, ktoré by pevne ustanovilo kresťanstvo v Japonsku, Číne a Indii. Sľubovali, že tým, čo sa stanú jeho prvými nasledovníkmi, bude preukázaná veľká úcta a v novonastolenom kráľovstve získajú vplyvné postavenie.

V mesiacoch november a december 1637 nabrala táto agitácia ešte násilnejší charakter. V niekto-

Kríž nad Japonskom

Veľká a prastará je svätá Cirkev; veľká až tak, že od svojho vzniku zasahuje po dnešok celý svet, všetky jeho kultúry a kontinenty, akoby sa rozlievala ako prameň vyvierajúci zo srdca planéty a zaplavujúci perlivými prstami vln jej okraje; alebo akoby dopadala na všetky kontinenty ako prudký, privalový dážď aj napriek tomu, že sa mu chcú vzoprieť dejiny. Rovnako stojí Kristov kríž a rozprestiera ramená ponad všetky kraje zeme, kam dosiahli kroky svätých misií a kde vo dvojici s krížom kráčal aj diabol, aby tieto končiny nechtiac posvätil mučeníckou krvou.

Iný osud nemala ani kresťanská komunita v Japonsku. Práve v roku 2012 si pripomínáme výročia niekoľkých udalostí: ukrižovanie 26 mučeníkov (františkánov, jezuitov a 17 laikov) roku 1597 v Nagasaki; upálenie posádky kresťanskej lode v Nagasaki roku 1622 a vyrazenie kresťanských účastníkov povstania v Šimabare roku 1637.

Kresťanstvo priniesli do Japonska portugalski moreplavci v 16. storočí - v čase pretrvávania zložitého spoločensko-politického usporiadania tzv. šógunátu, feudálneho zriadenia (1185-1868), na čele so šógunom „vojvodcom potlačujúcim barbarov“ (sei-i taišógun), ktorý mal v rukách skutočnú výkonnú moc, hoci oficiálnou hlavou štátu a hlavou náboženstva šintoizmu bol cisár. Cisár bol uctievaný ako potomok bohov a zastával

v spoločnosti úlohu strážcu tradícií. Okrem toho disponovali mocou aj „daimjó“ - miestni šľachtici a zvrchovaní vládcovia navzájom bojujúcich panstiev.

Kresťanstvo v Japonsku bolo postavené na mohutnom kríži svätého Františka Xaverského, ktorý sa vylodil na ostrove Kjúšú presne na sviatok Nanebovzatia Panny Márie 15. 8. 1549. Kresťanstvo šírilo s mimoriadnou citlivosťou voči miestnym zvykom a s príkladným správaním všetkých misionárov, ktorí nechceli uraziť city miestneho národa, takého hrdého na svoju nezávislosť. V priebehu nasledujúcich tridsiatich rokov sa nechalo pokrstiť viacero šľachticov aj s poddanými, takže počet kresťanov v Japonsku dosiahol vyše 150 000. To však už so sebou nieslo aj prvých odporcov a roku 1587 sa miestni vládcovia rozhodli jezuitov vyhnať a zabráť im prekvitajúci prístav Nagasaki. V nasledujúcich etapách bolo kresťanstvo zakazované a kruto potlačované, vzbury voči vláde šógunov sa premieňali na celospoločenské hnutia.

Šimabarským povstaním sa označuje vzbura kresťanského obyvateľstva z polostrova Šimabara a súostrovia Amakusa proti vláde Tokugavského šógunátu. Práve tejto udalosti, od ktorej uplynulo 375 rokov, je venovaný nasledujúci článok.

rých dedinách roľníci napadli verejné sýpku a zmocnili sa zásob ryže, patriacich vyberačom daní. Na konci roka už bolo ozbrojených vyše päťtisíc mužov, väčšina z nich obliehala pevnosť Tomeoka. Poručík Miyake Tobei, ktorého skoro ráno varovali pred blížiacim sa nebezpečenstvom, poslal do Kusatsu žiadosť o posily. 1 500 mužov, ktorí mu prišli na pomoc, povstalci zastavili a porazili v troch za sebou nasledujúcich zrážkach. Časť z nich však predsa prenikla do pevnosti, kde odolávali povstaleckému útoku 7. januára 1638.

Pri tomto útoku povstalcov z Amakusy pomáhala aj niekoľko jednotiek z polostrova Šimabara. Povrávalo sa, že na roľnícke zhromaždenia prenikli štátni úradníci, ktorí zatkli a následne popravili dvoch z ich vodcov. Keď sa ich roľníci chystali s náležitou pietou pochovať, veliaci dôstojník chcel pohrebu zabrániť, no následne ho spacificoval rozhnvaný dav. 12. decembra vypukol požiar v meste Šimabara a povstalci obliehali jeho pevnosť.

Keď sa správy o týchto udalostiach dostali na panovnícky dvor, zavládol strach, že by sa nepokoje mohli rozšíriť po celej krajine. Šógunov brat bol vyslaný do Sendai,

aby zmapoval situáciu a indikoval jej závažnosť. Ďalších dôstojníkov vyslali do Nagasaki a Itakura Šigemasa poverili potlačiť vzburu v meste Amakusa a Šimabara pomocou jednotiek z okolitých provincií.

Keď bola len malá nádej, že by sa pevnosti Tomeoka a Šimabara mohli kvôli neprítomnosti delostrelectva aj naďalej úspešne brániť, veliteľ Širo Masuda sa rozhodol zabráť a opraviť opustenú pevnosť Hara, vzdialenú dvadsať míľ od Šimabary. Pevnosť sa nachádzala na vysokom útese, ktorého bralá dlhé sto stôp zostupovali z troch strán strmo do mora a štvrtá strana bola čiastočne chránená bažinami. Dve hlboké priekopy pozdĺž úzkeho pásu zeme viedli k útesu a tvorili dôležitú časť obrany. Podľa japonských prameňov sa v pevnosti zhromažďilo 20 000 mužov spolu so 17 000 ženami a deťmi. Dr. Reiss však toto číslo považuje za prehnané a celkový počet obyvateľov ukrývajúci sa v pevnosti odhaduje na 20 000. Spomínaných 37 000 osôb by teda mohlo označovať celkový počet povstalcov v oblasti Amakusa a Šimabara. Povstalci ukrytí v pevnosti pripravovali všetko na dôkladnú obranu. Na cimburí boli umiestnené drevené kríže a vztýčené biele vlajky so sym-

bolom kríža. Bojovníci sa navzájom povzbudzovali volaním mena Ježiš, Mária a svätý Ján. V liste, ktorý vyslali do nepriateľského tábora, stálo:

„Uchýlili sme sa do tejto pevnosti kvôli ochrane životov našich ľudí. Nepochybujeme o tom, že sa nazdávate, že sme tak učinili z čisto zištných dôvodov: kvôli získaniu zeme či nových príbytkov. Nie je to však tak. Do tejto pozície sme boli dohnaní proti našej vôli, lebo táto zem neuznáva kresťanstvo za legitímne náboženstvo. Početné zákazy, ktoré nariaďoval šógun nás veľmi ponížovali. Nás, ktorí považujeme vieru v budúci život za najdôležitejšiu spomedzi všetkých vecí. A práve preto sme nemohli žiť v pokoji. Šógun prikázal, že ak sa nezriekneme svojej viery, vydá nás napospas najrôznejším príkoriam, utrpeniu, hanbe a ukrutnosti a napokon nás za vieru v Nebeského Otca umučí na smrť. Niektorí - a medzi nimi i mnohí muži silnej vôle - sa v strachu o svoje zraniteľné telá a v hrôze z mučenia, skrývajú svoj obrovský žiaľ, podriadili vôli Šóguna, a zaprelí svoju vieru. No za ten čas sa ľud zázračne zjednotil a sformoval do povstania. Akoby sme mohli ďalej žiť, ak sa tieto zákony nezmenili; a nepodstupovať pritom utrpenie?

Naše telá sú úbohé a slabé. Bránia sa bolesti. No ak by sme sa nimi nechali zviest' k hriechu, zradili by sme nekonečného Boha. Pre strach o naše pozemské životy by sme stratili to najvzácnejšie - život večný. A to nás naplňa neúnosnou bolesťou. Preto je naše rozhodnutie takéto. A nie pre žiadny iný skazený či zištný účel.“

Veliteľ Itakura, ktorý disponoval mocou vyše 26 000 mužov, dal povel zaútočiť na pevnosť. Výsledkom však bolo totálne zlyhanie. Ani jeden z povstalcov nebol zabitý, pričom Itakurova armáda utrpela stratu 600 mužov. Druhý útok dopadol ešte zdrvivúcejšie. Útočná jednotka stratila 5 000 mužov, kým obrancovia pevnosti zaznamenali len 90 ranených. Keď padol za obeť aj samotný veliteľ, na jeho miesto poslali nového dôstojníka menom Matsudaira Izu no Kami. „Roľníci“ teda preukázali nielen výnimočné vojenské schopnosti, ale aj veľkú statočnosť. Matsudaira zhromaždil vojenskú jednotku o sile 100 000 mužov a nariadil, aby neunikol ani jediný kresťan - muž, žena či dieťa. Zároveň prikázal neplytvat' životom ani jedného cisárskeho vojaka. Jeho stratégiou bolo oddaľovať útok a blokovat' prístupové cesty, ktorými do pevnosti privádzali zásoby potravín. Nechal navštíviť umelé kopce, z ktorých delostrelectvo ostreľovalo pevnosť a ďalšie delá mierili na povstalcov z plavidiel na mori. To však dosiahlo taký malý účinok, že Koeckebacker, vedúci holandského zastupiteľstva, dostal najprv radu a neskôr už prikázal vyslať na pomoc lode s ťažkým delostrelectvom.

Keďže Koeckebacker mal už niekoľko rokov voči japonskej vláde vážne záväzky, nemal na výber. Vyslal šesť diel a pušný prach a napokon sa sám na treťom plavidle s dvadsiatimi delami, vybral na pomoc japonskej flotile. V priebehu nasledujúcich dvoch týždňov vystrelili holandské lode 426 krát. Hoci Koeckebacker tvrdil, že nemal na boj veľmi vhodné podmienky, Japonci boli prekvapení presnosťou jeho zásahov a povstalci boli nútení stiahnuť sa z podzemných úkrytov, v ktorých prečkávali delostrelecký palbu. Vzápätí dostali holandské lode povolenie na stiahnutie, pretože Matsudaira sa údajne chcel vyhnúť komplikáciám, ktoré by spôsobil ich oneskorený návrat do vlasti. Omnoho pravdepodobnejšie však bolo, že niektoré z japonských provincií považovali za urážku na cti, že pri revolte niekoľkých „vidiečanov“ musia zasahovať cudzie jednotky. Koeckebacker spomína, že povstalci poslali do nepriateľského tábora list s otázkou, prečo sa obracajú na holandské posily, keď v samotnom Japonsku je toľko statočných vojakov.

Povstalci mohli mať naozajstný dôvod na obavu zo zrady. Po prvom Itakurovom útoku totiž muž menom Yamada, poslal obliehajúcemu vojsku správu s obsahom, že minimálne 800 ďalších ľudí v pevnosti nevyznáva kresťanstvo a len z donútenia sa pridali na stranu povstalcov. Preto navrhol plán, ako by sa vojsko mohlo dostať do pevnosti a sľúbil, že v nasledujúcom zmatku by buď sám zabud Masudu alebo by ho vydal do nepriateľských rúk. Keď povstalci odhalili Yamadove intrigy, usmrtili jeho rodinu a jeho samotného uvrhli do väzenia, pokiaľ sa nerozhodne o forme jeho náležitého

trestu. Keď šógunove jednotky dobyli hrad, Yamadu prepustili z väzenia a práve on bol jediným človekom, ktorý prežil útok na pevnosť Hara.

Matsudaira dúfal, že nedostatok potravín a hlad prinúti obyvateľov pevnosti vzdať sa - no jeho bezradnosť bola zo dňa na deň väčšia. Napriek tomu, že dostal príkaz vyvraždiť všetkých kresťanov, poslal do pevnosti výzvu, že je ochotný zachrániť životy tých, čo sa priznajú, že nie sú kresťania alebo sa priamo zrieknu svojej viery. List sa vrátil s okamžitou odpoveďou, že povstanci sú od počiatku pripravení umrieť pre Boha a neexistuje nič, čo by ich prinútilo vzdať sa svojej viery.

Povstanci čerpalí odvahu a silu v exercíciách, v náboženských piesňach a rôznych burcujúcich heslách. Jedno z nich sa zachovalo do dnešných čias:

„Ak nám zostáva hoci len pušný prach a výstrel, neprestaňme prenasledovať obliehajúcu armádu, až ju

vietor neodveje preč ako sa do strán rozpráchnie a mizne piesok... Hľa, čujte tupé úderý nepriateľových zbraní: 'Don! Don!' Naša armáda im odpovie: 'S požehnaním Boha Otca, skončíte o hlavu kratší!'“

Rázny výpad z obliehaného hradu sa napokon nekonal, pretože nebolo možné sa naň náležite pripraviť. Povstanci sa zrejme pokúšali o väčšiu vojenskú akciu, skončila však neúspechom pri takom nerovnom pomere síl. Posledný útok na pevnosť sa konal 11. apríla 1638. Povstanci zúfalo bojovali do posledného človeka. Keďže už nemali zbrane, bránili sa kameňmi, drevenými alebo kladkami, kuchynským náradím alebo čímkofvek, čo mohlo poslúžiť ako zbraň alebo čím sa dalo vystreliť z ich dela. Hrad sa im podarilo ubrániť až do nasledujúceho rána. Armáda robila všetko preto, aby neušetrila život mladých, ani starých. Zajali iba 109 osôb a aj tých v priebehu nasledujúcich dní zavraždili.

Výjav ukrižovania japonských katolíkov

Ich mŕtvoly pozhadzovali do mora, no ešte predtým ich telá sťali a hlavy poslali do Nagasaki na výstrahu všetkým pred ďalšou rebéliou. Všetky spisy boli držané v holandských rukách a podľa Hirada bolo narátaných 17 000 povstalcov. Kresťanskí rebeli neboli jediní, kto za povstanie zaplatil životom. Veliteľ Matsukura, ktorý mal celú tyranu na svedomí, dostal rozkaz spáchať hara-kiri. Terasawa musel odovzdať časť svojho územia a výnosov. Onedlho na to sa zbláznil a siahol si na život.

Povstanie primälo vládu, aby zamerala všetko svoje úsilie na potlačenie kresťanstva. Feudálni páni s veľkým zapálením zatýkali kresťanov na územiach svojich panstiev. Správy o poprave tých, čo bojovali v pevnosti Hara v mene Ježiša a Márie tak vystrašili zvyšok veriacich, že mnohí z nich stratili odvahu na podstupovanie ďalších skúšok. Takmer všetci, čo zostali v Japonsku znovu konvertovali - alebo aspoň predstierali návrat k starej viere. Len z času na čas sa ešte objavovali kresťania pravej viery. Roku 1639 bol zabitý v priekope japonský jezuita otec Pedro Cassoui. Taliansky jezuita otec Porro bol upálený zaživa spolu s obyvateľmi dediny, v ktorej pôsobil. V japonských manuskriptoch sa uvádza, že desať percent z odhalených kresťanov z Nagasaki bolo uvrhnutých do väzenia, kde ich vypočúvali ako svedkov v ďalších súdnych procesoch alebo ich prideliť (pravdepodobne ako otrokov) informátorom. Zvyšok veriacich vyvraždili.

Špeciálni dôstojníci zvaní „Kishitan bugyo“ boli poverení vyhľadávať kresťanov a prijímali rôzne opatrenia, aby odhalili tých, čo skrývali svoju vieru. Za jedno z najúčinnejších opatrení sa považovalo „fumi“ - šliapanie po ikonách. Nevieme presne, kedy bola vynájdená táto metóda, no záznamy o nej nachádzame už z roku 1658. Podozrivé osoby boli nútené šliapať po kríži alebo stúpať po obrazoch Krista. A tí, čo to v bázni a úcte odmietli vykonať, boli označení za stúpencov zakázaného náboženstva. Obrazy nahradili v Nagasaki roku 1669 medené tabuľky s podobou Krista. Po-

Krížik, aké si katolícki povstanci zhotovovali z roztavených guliet

dobne tomu bolo aj na iných miestach. Thunberg, ktorý prišiel do Japonska roku 1775, dosvedčil, že raz za rok boli obyvatelia každého mene a nútení urobiť krok na Kristovu podobizeň. Dokonca i nemluviatá museli byť pridržané matkami tak, aby sa ich nohy dotkli Spasiteľovho obrazu. Takto sa ich snažili od najranejšieho detstva privykáť na odpor k náboženstvu, ktoré tieto obrázky symbolizovali. Ceremonia trvala štyri dni a potom sa podobizeň preniesla do iných dedín. Thunberg, ako aj iní, popiera, že by boli holandskí obchodníci nútení podstúpiť tento obrad a že by radšej súhlasili s ušliapaním ikony, než so zavrnutím tohto činu.

Mnohí kresťania hľadali východisko, ako sa podobným skúškam vyhnúť alebo ako ich zosúladiť so svojim svedomím. Povráva sa, že niektorí kresťania síce na svätý obraz stúpili, no vzápätí si však umyli nohy a použitú vodu ihneď vypili -

vzdávajúc vďaky, že im bolo dovolené dotknúť sa posvätného symbolu.

Jedným z následkov Šimabarského povstania bol zákaz vstupu Portugalcov do Japonska - práve oni boli totiž považovaní za pôvodcov nepokojov. Portugalskú loď, ktorá mala roku 1639 zakotviť na japonskom pobreží, dokonca vojenské jednotky zajali, zničili a jej posádku okamžite sťali ešte na palube. Výstražnú správu dostali aj čínski a holandskí obchodníci. Ak sa na palube ich lodí bude nachádzať čo len jediný šíriteľ kresťanstva, stihne ich rovnaký osud ako Portugalcov. Pre Holanďanov zároveň platila povinnosť podávať informácie, ak by vedeli o plavidlách s misionármi akejkolvek inej národnosti.

*Z angličtiny preložila
Katarína Džunková
Článok bol publikovaný
na stránke:*

www.japanschristianheritage.com

Pamätník chlapca s odťatými prstami, lebo katolíik nesmel mať viac prstov ako zvierat

Vitraz s výjavom popravy katolíkov v katolíckom kostole

(Pokračovanie z 1. strany)

A v tom je jeho výnimočné historické poslanie vo svete, pretože iba on v tvorstve, obdarený (nadáný) slobodnou vôľou a schopnosťou rozlišovať (diferencovať), je schopný sa pýtať na veci zásadne. Skrátka klásť si „beduínske“ otázky: kto som, odkiaľ prichádzam a kam sa uberám.

Človek je tvor zvedavý, skúmový a učenný. Ak by sme aj tieto vlastnosti v tvorstve nerezervovali iba jemu, uňho nadobúdajú osobitný význam, pretože sa stávajú väzvom, maltou budovy, ktorú stavia, budovy jeho života a života ľudskej spoločnosti v prítomnom čase i do budúcnosti. Skrátka, ide tu o zmysel celého ľudského myslenia a konania a o jeho smerovanie. O otázku mravnú (Kant: „Hviezdnaté nebo nado mnou a mravný zákon vo mne...“), o otázku duchovného rastu, o spoluprácu na tvorení (stvorení) sveta, o otázku zbožštenia človeka, v klasickom literárnom obrate o otázku

NÁVRATU STRATENÉHO RAJA (Augustinus: „Bože, stvoril si nás pre seba, a nespokojné je naše srdce, kým nespočinie v tebe.“). Ide tu akoby o symfonickú skladbu na oslavu života. Dobro, pravda a krása sú v tomto každom komornom koncerte - pretože individuálne ladenom - súladným hráčskym triom.

A krása, keďže všetko prestupuje, hrá tu prvé husle. Pôsobí na zmysly, pôsobí na city, a tak v podstatnej miere i na rozhodovanie sa jednotlivca. Človek sa skrze krásu najlepšie učí. Najlepšie je tak schopný pracovať na sebe samom, na svojom zdokonaľovaní. Vraťme tomu kultiváciu, sebakultiváciu. A to je základ každej kultúry, každej skutočnej kultúry. Práca na sebe samom, odpovedajúca na „beduínsku“ otázku o smerovaní.

„Každý je povolaný na výstavbu svojej osobnosti na dokonalého človeka,“ konštatuje Břetislav Kafka v knihe Človek zajtrajška, „a záleží na nás samých, aby sa vrodenej schopnosti prebudili a priviedli k rozvinutiu.“ A Lajos Perlaky pozoruje: „Kto má stálejší pomer ku kráse, toho duch zmohutnie, zjemnie, vstúpajú sa doň vnuknutia, súlad foriem vzbudzuje v ňom duševný súlad a z pôžitkov krásy rodia sa v ňom šľachtetné myšlienky.“ V tomto sa zračí

ONTOLOGICKÁ PREVIAZANOSŤ KRÁSY S DOBROM

Dobro je totiž krásne. V knihe Genезis Boh po stvoriteľskom, ustanovujúcom čine zakazdým ustalať, „že je to dobré“. A my z experience vieme, že je to krásne. Aj náš čin by mal byť vždy dobrý, ergo krásny. Ale rozhodnúť sa pre to musíme sami.

Človek je, isteže, tvor schopný sebazdokonaľovania, sebazvedelovania. To je však u jednotlivca veľmi náročný a namáhavý proces. Veď načim preháť najrozličnejšie vonkajšie prekážky, ale aj pohodlnosť, nechť a nevôľu. Onen stálejší pomer ku kráse a skrze ňu i k dobru si človek najlepšie a najmä efektívnejšie získa nie sám, lež v myšlienkovom a duchovnom prostredí, ktoré ho bezprostredne kultivuje. Exempla trahunt. Príklady prítahujú.

Výchova v spoločnosti a predovšetkým v rodine, tá najkonštitutívnejšia súčasť kultúry, je od počiatkov ľudstva primárnou zložkou fungovania ľudského rodu a jeho posvätným (kultovým) poslaním. Ona je poľom, kultivačným poľom, kde sa do hriadiok ešte nezaburinených ľahostajou a pohodlnosťou, ale i postihnutých už parazitickou sneťou mravného rastu zasieva činný záujem o dobro, sadí usilovnosť, chuť niečo sa naučiť a vôľa k niečomu sa dopracovať. Kde sa rozhoduje o čistote a pevnosti charakteru človeka, o jeho zástoji v spoločnosti a vo svete a o bytostných vzťahoch na horizontále i vertikále jeho života. Skrátka, o kráse jeho života.

O kráse, o rytierstve ducha

Krása, vnútorná krása, vyžarujúca z človeka, ktorému sa dostalo dobrej výchovy, sprevádza jeho kultivovanosť, je výrečným znakom a prejavom jeho kultúry. Človek dobre vedený zmlada, ktorého prirodzené duševné schopnosti včas náležite podchytila, usmernila a v rozvíjaní spoluformovala výchovná ruka rodiča a pedagóga, stáva sa zdravou a prospešnou ratolesťou a konštruktívnym elementom spoločnosti. Nemá problémy so správaním sa voči iným ani s postojom k ich majetku. Nestáva sa asociálom. Má v úcte tradičné i novoutvárané hodnoty, uchováva ich i zveľaďuje. Vyrastá medzi ľuďmi na osobnosť, kultúrnu oporu. Vnútorná krása zjemňuje človeka a súčasne ho zoceluje v mravoch, robí ho

RYTIEROM PRAVDY, DOBRA A KRÁSY

Je príznačné, že akčné postavy stredovekého Putovania za Svätým Grálom sa vzájomne oslovujú „krásny pán rytier“ a aj na svojho Stvoriteľa sa obracajú galantným „krásny Pane Bože“.

Na tomto mieste je vari vhodné pripomenúť to staré známe, že kult (náboženský kult) a kultúra nielen čo do etymológie, ale i čo do vnútorného obsahu vzájomne úzko súvisia. Tieto dva póly ľudského duchovna udržiavajú magnetiku ľudskej duše v silovom poli večna vo vypramenej polohe. A medzi nimi osciluje ideál krásy, tak ako to možno vycítiť z príbehov legiend o kráľovi Artušovi a jeho družine. V tých príbehoch, v ich postupnom niekoľkostoročnom pretváraní rozličnými autormi v priebehu čoraz dôkladnejšieho románového spracúvania artušovskej literárnej témy, nastáva pozvoľne prerod rytierov Okružného stola s ich „dvorskou láskou“, holdujúcou kráse vznešenej panej, na rytierov ducha. Dnešnou frazeológiou by sme povedali, že sa v životnej praxi (nie teoreticky, nie školometsky z naučených predstáv!) postupne mení poradie hodnôt, skrátka ich hierarchia, smerom k ideálu.

Rytierstvo, späté s vnútornou krásou, ktoré malo pozitívny vplyv na zjemňovanie vonkajších prejavov človeka, prenáša svoju pôsobnosť do vyšších, zduchovnenejších sfér. Rytieri nadobúdajú nový zmysel svojho rytierstva, vydávajú sa za inými, nie dvorskými avantúrami, idú za dobrodružstvami s mnohými vážnymi a nebezpečnými prekážkami, ktoré treba prekonať na ceste za Svätým Grálom. A onen Svätý Grál (vyznačovaný na písme veľkými písmenami ako vlastné meno!) je ten ideál, za ktorým hodno putovať a ktorému hodno obetovať

VŠETKY STRASTI PUTOVANIA ČÍŽE DOBRODRUŽSTVA VLASTNÉHO ŽIVOTA

Grál, spočiatku legendami opradená mysteriózna nádoba, pri ktorej artefaktovej podstate tvrdošijne zotráva vo svojej obmedzenosti neskoršia i dnešná literárna recepcia - akoby táto artefaktová podoba bola jadrom grálových (grálskych) príbehov -, pretvára sa napokon v úžasnej a žasnúcej predstave (v legendovom zážitku) až priam do podoby mysticko-fyzickej personifikácie eucharistického Krista.

Toto je paradigma vnímania krásy, s ktorou nás konfrontujú najlepšie, najväčšie a najhodnotnejšie diela svetového umenia - predovšetkým krásnej spisby, poézie, maliarstva, sochárstva a v hlboko intuitívnej rovine hudby. Rytierstvo ducha smerujúce k ideálu. Krása vnímaná z umenia zošľachtuje dušu a prináša duševný, intelektuálny zážitok a pôžitok. Keď sa takto odovzdáva z pokolenia na pokolenie, jej

účinkom sa stupňuje a napomáha

RAST

CHARDINOVSKÉJ NOOSFÉRY

jej smerovanie k čoraz vyššej jednote v mnohosti a vyústenie do definitívy v bode Omega, v kozmickom Kristovi. Takto sa javí vlastne úloha, poslanie celej človečenskej kultúry. Je to fenomén vyznačujúci človeka medzi všetkým ostatným tvorstvom. Človek sa ho nemôže a nesmie beztretno vzdáť, pretože on jediný v tvorstve má božské privilégiá talentu, rozlišovania dobra a zla a nadchýnanie sa krásou. Básnik, po grécky poietés, ako popredný zástupca sféry umenia, účinkuje vo svete na obraz Stvoriteľa, ktorého gréčtina označuje tým istým menom. Vari to nie je povznášajúce a krásne?

Krásu pritom každý vníma na úrovni pripravenosti svojimi prirodzenými duševnými schopnosťami, svojou výchovou, vzdelaním a spoločenskou praxou. Každý ináč. A veru aj v tom je krása, vyplývajúca z rozmanitosti, charakteristického znaku celého stvorenia. Ale práve tu sa stáva zrejším, aké dôležité je ľudí od mladosti viesť, aby vedeli prispievať a ochotne prispievali svojimi hrievami do spoločnej pokladnice darov ducha na prospech nielen seba samých, ale aj všetkých ostatných. Tu podstatná rola príslúcha kultúre rozvíjanej v znamení pravdy a dobra, a tým i pravej krásy.

Ibaže človek je často nespoľahlivým správcom zverených talentov. Či už vlastnou vinou, či vinou tých, čo mali a majú formovať jeho osobnosť. Poslanie sa v nejednom prípade zvrháva, kriví, deformuje, zahmluje, ľudské konanie sa dostáva na scestie. Zo zreteľa sa stráca ideálny cieľ - ustupuje v myšliach a plánoch cieľom čiastkovým, nepodstatným, pomýleným, i podenkovno nevyhraným („po nás potopa“).

IDEÁL

SA NEZODPOVEDNE NAHRÁDZA IDOLOM

V umení sa to odohráva - a dnes, v čase postmodernizmu vyhrotenejšie ako kedykoľvek predtým - pod záštitou jeho uzurpovanej autonómie, nekontrolovanej vyšším princípom, nepodliehajúcej ničomu okrem seba samej („všetko, čo sa dá, sa môže“). Para-

digma vnímania krásy sa na nepoznanie mení, namiesto zošľachtovania nastupuje únik od života i zo života a zohavovanie prirodzenej krásy a opovrhovanie krásou nadprirodzenou. Človek má totiž v sebe - naši starí to dobre poznali a poznáme to koniec koncov aj my - nielen šľachtetné vlohy, ale i náklonnosť na zlé, teda i na nepekné. Sládkovič svoje „túžby po kráse spieval peknotou nadšený“ (Marína) a zároveň vedel opísať charakter človeka oxymoronom „špatnokrásny“ (Detvan).

Pristavme sa pri onom pojme. Špatnokrásny je podľa slovníka „zlý i dobrý, pekný a nepekný zároveň“. V tomto vysvetlení máme výstižný doklad na bytostné prepojenie krásy s dobrom. Ešte zrejmejšie je to prepojenie z jazykovej bivalencej adjektíva špatný. Z toho, že na rozdiel od slovenčiny, kde toto slovo znamená „nepekný, škaredý“, v češtine označuje vlastnosť „nedobry, zlý“.

Súvislosť obsiahnutá v ontologickej podstate bivalencej špatnokrásy, ak si ju uvedomíme, núti zamýšľať sa nad sebou samými, na tým, ako recipujeme umenie a vôbec kultúru, či sami seba i svoj dorast vychovávame k vnímaniu pravej krásy (v dimenziách pravdy a dobra) a k jej šíreniu svojím pričinením. Či nepodliehame zhubným trendom bezhodnotovosti, kvasenia sa v nepravom kvase, v rozkladnej hnilobe ľahostajnosti, pôžitkárskej živelnosti („svet mi je gombička“) a oportúnnych životných kompromisov, kde hlavnými určujúcimi ukazovateľmi smeru sú široké lakte a mamona, materiálny zisk. Či naopak svojou mäkkosťou, ústupčivosťou voči kultúrnemu (vlastne nekultúrnemu) chaosu nenapomáhame kultúrny a mravný úpadok. Všeličo sa nám totiž predkladá ako kultúrne zážitky (events) - je toho záľaha, ktorá nás jednoducho „prevalcuje“, ak sa s vedomím zodpovednosti nevzoprieme. Ale väčšina z toho nemá s kultúrou, s naozajstnou kultúrou, zjemňujúcou a zošľachtujúcou ducha, nič spoločné.

Malo by nám byť jasné, že kultúra, ak sa samovoľne odreťazí, neviazaná racionálnymi a vôľovými vodičmi ideami, a začne sa spravovať (akože autonómne) vlastnými fiktívnymi, samovoľne vymyslenými pravidlami, nevychádzajúcimi z jej vnútornej podstaty, ba protirečiacimi tejto podstate, stráca

vlastne právo nazývať sa kultúrou a vydávať sa za ňu. Potom tu hovoríme o pakultúre. S tou sa, žiaľ, stretávame dnes na každom kroku.

CHORÝ,

POSTMODERNISTICKÝ PRÍSTUP K HODNOTÁM

ktorý symptomaticky poznačil už moju, ale i nasledujúcu generáciu, vyúsťuje do duchovnej rakoviny spoločnosti a navzdory všetkému globálnemu civilizačnému pokroku, ktorý je zrejmy a ktorý svojím dielom dokladá, že v ľudstve stále ešte driemu nevyčerpatelne tvorivé schopnosti a sily (nanešťastie aj ničivé a sebaničivé potencie), vedie ľudstvo do závozu a do skazy.

O čom tu svedčia toľké bezduché katastrofické filmy najmä hollywoodskej priemyselnej proveniencie, ktoré sa nám v ostatnom čase denne denne servirujú ako predžutá duševná potrava na obrazovkách televízorov? Namiesto povzbudzovania ustavičnej dezorientácie a vyvolávanie obáv, hororové scenáre. A pritom sa to tvári ako kvalifikované umenie alebo prinajmenšom ako vedeckými poznatkami motivované sci-fi. V hrobe sa obracia isto nielen Jules Verne. Koľko je za tým premrhanou duševnou energiou, koľko nenáležite investovaných talentov! Koľko samofúbnosti tvorcov nereálneho, bohapusto virtuálneho sveta! Virtualita má svoje miesto v umení, najmä ak je virtuózne stvárnená, lenže má svoje racionálne medze.

KULTÚRNA FIKCIA

SA STÁVA NOVÝM KULTOM

Chce nahrádzať náboženstvá, navyše si vyberá z ich šperkovnice naozajstné kultúrne klenoty, aby ich profanovala, neraz v blasfemickej imaginácii (napríklad grálové legendy, apokalyptické vízie, tajomstvo Zmŕtvychvstania Pána), účelovo pre bezbrehú, neviazanú zábavu. Vyberá hrozienka z koláča, aby ich dala zajedať, zapíjať opiom a morfiom. Okliešťa alebo vôbec vylupuje podstatu zvolenej kultúrohistorickéj témy, aby vec samu urobila predmetom zábavy. Tu totiž nie je dôležitá pravda (ani legendová), ale zámer vyrobiť konzumentský trhák. Lež ani voľné, nezáväzné zabávačstvo - dnes už hovoríme o zabávačskom priemysle - neslúži veľmi na povznášanie ducha, skôr na „vtipné“ prezentovanie slaboduchosti a na stavanie pochybných piedestálov komerčným „hviezdam“ na kultúrnom nebasklone.

To isté možno konštatovať o hodnotovom poklesnutí literatúry a výtvarného umení (pričom prudéria je to najmenšie, na čo sa tu esteticky a eticky naráža). To isté platí o nejednej populárnej hudobnej produkcii, ktorá je textovo (poeticky) neudrživá, prednesom spevu paholská a muzikálne neprírodným rytmom a lomozom násilnícka. A povedzme humor, ktorý je ináč korením života, je citlivejšej duši trápny, prestáva byť humorom, keď sa snúbí s klzkosťou v reči.

Veľa je toho, čo v tomto ohľade sklúčuje. To, čo by malo byť krásne, nepríjemne nás neraz prekvapuje, zaskakuje špatnosťou, po nejednom „kultúrnym“ zážitku nám ostáva pachť až kdesi v žalúdku. Východisko je iba vo výchove a v sebavýchove. Rodina tu má nezastupiteľnú funkciu. Ak je rodina vo svojich koreňoch zdravá, odovzdávajúca

ŠTAFETU ŽIVOTA A KRÁSY ŽIVOTA

bezprostredne z pokolenia na pokolenie, môže svojím výchovným pôsobením nástrahám pakultúry a postmodernizmu odolať. Lenže dnes je všetko ináč. Tradičné sa často netraduje, leda ak vo vonkajších znakoch, priam folklórne, vnútro ostáva intaktné. Čo tu robiť? Je dôležité si túto okolnosť plne uvedomovať a podľa toho sa rozhodovať v praktických situáciách. A predo-

všetkým ponúkať a nasledovať dobré príklady. Čo aj to nie je vždy také jednoduché a ľahké.

Dnes ťažko niekoho, najmä dospievajúceho, len tak slovami presvedčíte, že by sa mal častejšie začítavať do Svätého písma. Je to ako s povinným čítaním v škole. Mnohé z krásy beletrie mi jednoducho uniklo práve preto, že sa písali obsahy z prečítaných povinných kníh. Povinné odplašovalo, preto sme si v škole obsahy vzájomne odpisovali. A dnes mi je ľúto, že sa k čítaniu tej-ktorej krásnej knihy už nedostanem. A pokiaľ ide o Bibliu, viem, že odtiaľ čerpám, okrem iného a zaiste podstatnejšieho, aj krásu života. Ale na to som tiež musel prísť, hoci som vyrastal v intelektuálnej veriacej rodine, postupne sám. Poznal som človeka, ktorý postavil Sväté písmo do svojej knižnice a svojmu synovi povedal: „Tieto knihy sa neopováž dotknúť!“ Bol dobrý psychológ, lebo vedel, že syn záka na svoje dobro, na svoj duševný osud poruší. Ale toto nechce byť, nemôže byť a ani nesmie byť všeobecný recept. Rozpor v úmysle a v slove nie je tým najšťastnejším riešením.

Psychológia má, pravda, aj iné možnosti. Isté je, že najprirodzenejšou cestou účinného stretávania sa so zosľachťujúcou krásou, prinášajúcou pravý úžitok, je

NENÚTENÁ BEZPROSTREDNÁ, MIMOVOĽNÁ ZÁLUBA

v ušľachtilých radostiach a takzvaných odľahčujúcich, rekreačných činnostiach, najmä v recipovaní dobrého umenia, počnúc beletriou, krásnou literatúrou, osobitne dobrou poéziou a pozvňajúcimi príbehmi. Skrátka, využívanie voľného času na oddych a regeneráciu organizmu čitateľsky, poslucháčsky, divácky. Spoločenské médiá, počnúc knihami a končiac televíziou a CD prehrávacmi, môžu mať na človeka nesmierne pozitívny, ale i nedezerne negatívny vplyv. Vhodne podchytiť záľubu je z hľadiska pestovania zmyslu a citu pre pravú krásu vari to najpodstatnejšie.

Väčšina ľudí má svoje kultúrne záujmy, záľuby i návyky, len často sa nevie v tejto oblasti orientovať, pretože sa jej nedostalo v náležitom čase náležitých usmernení. Tu je každá dobrá rada vzácna, nie každý dobre myslený výchovný čin je psychologicky efektívny. Zodpovedný rodič iniciuje, sleduje a usmerňuje kultúrne, čitateľské, hudobné, zberateľské a iné podobné záujmy svojej ratolesti s rozhodnosťou, no nenútené, s nadhľadom. Bez kategorických príkazov a zákazov („smieš, nesmieš, musíš“), ale s láskou. A najlepšie je, keď pôsobí vlastným príkladom, často vari aj bez slovného usmerňovania.

Sú, pravdaže, aj iné ušľachtilé voľnočasové záujmy, mimo rámca kultúry vo vlastnom zmysle slova, totiž ponímanej ako pole prejavov duševných talentových aktivít. Telesná výchova a šport, turistika, prechádzky prírodou - ak by som to takto mohol zhrnúť. Aj ony majú svoje významné poslanie v kultivovaní a sebakultivovaní človeka. Ibaže - a to treba povedať - v úlohe vštepovania návykov, ako vnímať pravú krásu, a rozvíjania tejto krásy v človekovi sú nevyhnutné až na druhom mieste. Práve tak technické koničky a zberateľské aktivity.

NIEKDAJŠÍ GRÉCKY IDEÁL KALOKAGATIE

čiže harmónia vonkajšieho a vnútorného v človekovi (kalos kai agathos), zahŕňal starostlivosť o dušu i telo. Aj tu máme doklad na bytostnú spätosť krásy s dobrom: grécke kalos znamená „krásny“ a agathos „dobrý“, čo aj bohatá škála rozvinutých významov týchto slov je neobyčajne široká. No z ideálu sa postupne derivovala všeobecne rozšírená predstava mens sana in corpore sano („v zdravom tele zdravý duch“), ktorá až do dnešného času preferuje, neprávom vynáša do

popredia v očiach smrteľníka telesné zdravie, silu a krásu pred zdravím, zdatnosťou a krásou ducha. Predstava, ktorá vlastne vôbec nie je pravdivá, len sa taká môže javiť. Najmä v spoločenskom prostredí, ktoré zanedbáva humanitnú, intelektuálnu a spirituálnu orientáciu.

Napríklad taká profesionalizácia vrcholového športu so svojou ekonomickou a dopingovou korupciou, kde sa už vytráca pravá radosť z krásy pohybu a dosiahnutého výkonu, v čoraz väčšej miere preukazuje, že ani to najzdravšie telo (vyšportované, pevné a fyzicky krásne) samo osebe ešte ducha neposilňuje, dokonca niekedy ho ešte zdrsňuje. Opačne to platiť môže -

SILNÝ, PESTOVANÝ DUCH PREKONÁVA TELESNÉ BARIÉRY

ba neraz sa pričíňuje aj o ozdravovanie tela. Šport, sám osebe ušľachtilý, (a potom aj dril) využívali a zneužívali totalitné režimy ako ideologickú náhradu (myslenú alebo skutočnú) za prednostné vzdelávanie ducha v zmysle hľadania pravdy, dobra a krásy, vo vysunutej ideologickej pozícii vlastne až za duchovné exercície. Čosi z toho prístupu dodnes v našej spoločenskej praxi nešťastne pretrváva. Ako reziduum v predstave o fyzickom zdraví a kráse. Akokoľvek, aj v športe ako širokej oblasti ľudských záujmov konštatujeme dnes také isté spoločensky rozkladné tendencie ako v kultúre. Aj tu teda načim zvažovať: odkiaľ pokiaľ. Na tom, čo je tu krásne, sa však dá budovať a oplátiť sa tomu venovať pozornosť.

Núka sa otázka: Pokúsime sa, naopak, v záujme správneho vnímania krásy hlásať „v zdravom duchu zdravé telo“ a pričíňovať sa o to? Veď predsa „Duch oživuje, telo nič nesozí!“ (Jn 6, 63) A pokúsime sa myslieť pri želaní zdravia ľudom v spoločenskom styku primárne na zdravie duševné? Aby naše slová vo vianočných a novoročných vinšoch neboli floskulami? Aby boli krásne nie vonkajšou podobou, ale duchom?

Krásu, po akej človek túži, je totiž božskej podstaty. V intuitívnej projekcii

POZA HRANICE VNÚTORNEJ PRÍTOMNOSTI A BUDÚCNOSTI

ju nazývame i šťastím a blaženosťou. Bez nej by sme asi ťažko prenášali (extrapolovali) v predstave účinky svojich myšlienok a skutkov za materiálny svet, za vlastné jestvovanie v ňom, za hranice pozemského života, skrátka do materiálnej budúcnosti bez našej prítomnosti, ale i do večnosti. Tajomstvo odpovede na otázku, čo je krásu, je v otázke samej. Nemusíme mať pritom ani mystické zážitky a skúsenosti, aby sme si uvedomovali čaro tohto tajomstva. To čaro samo je krásou.

Krásu, keď si pestujeme cit pre ňu, nás bezprostredne oslovuje. A preto aj bezprostredne dvíha zo všednosti, z otrockej pripútanosti k zemi. Pritom každý ju vnímame a ponímame ináč. V každom prípade však harmónia vycitovaná ako v rozmanitosti stvorenia, tak aj v tomto vnímaní samom poukazuje na čosi hlbšie a vyššie, na čosi mimo tej pripútanosti. Na ideál, ktorý je duši človeka transcendentný aj imanentný zároveň a ktorý nás volá ozdravovať a obnovovať svet. A ktorý nás pozýva byť rytiermi ducha. Krásu, pravá krásu, nie efemérna, nie závislá od nejakej módy, ale zažívaná ako trváca, nehynúca v peripetiách života ani v smrti, je schopná uzdraviť, spasiť človeka, je schopná zachrániť, spasiť svet. Lebo má stvoriteľský a spasiteľský personálny Boží rozmer.

TEOFIL KLAS
Prednesené 29. augusta 2012
na 7. európskom
rodinnom kongrese v Trnave

„Kto stratil majetok, nestratil veľa. Kto stratil slobodu, stratil mnoho. Kto stratil vieru, stratil všetko.“

Tieto slová čítame na prvej strane každého čísla časopisu Svedectvo, ktorý vydávajú Politickí väzni - Zväz protikomunistického odboja. Bol to práve náš zosnulý priateľ, otecko a príbuzný, doktor práva Július Porubský, ktorý po novembri 1989 začal nahlas hovoriť a prebúdzat nádeje pre politických väzňov komunistického režimu.

Urobil tak plným právom. Doktor Július Porubský za svoje presvedčenie, že Ježiš Kristus je pravý Boh a pravý človek, ktorý je prítomný v našom svete prostredníctvom svätej Cirkvi, si odsedel v komunistickom väzení štyri roky.

Po skončení druhej svetovej vojny ako študent práva býval v známom katolíckom internáte Svoradov a angažoval sa v kruhu spolupracovníkov okolo Mons. Antona Boteka, riaditeľa ústrednej katolíckej kancelárie. Po februári 1948 sa však situácia zakrátko zmenila na otvorené prenasledovanie veriacich, biskupov, rehoľníkov, kňazov i laikov. Anton Botek a mnohí ďalší emigrovali na Západ, pričom riskovali vlastné životy, no Julko ostal. Pracoval za Boha a národ v akademickom prostredí v Bratislave ako najlepšie vedel. Organizoval stretnutia i duchovné cvičenia. Noví mocipáni a Štátna bezpečnosť však túto aktivitu sledovala a kruto potláčala. Tak sa stalo, že v roku 1951 prišla po Julka domov, k rodičom.

Tri roky vo vyšetrovacej väzbe, v rozličných väzeniach: v Bratislave, pražskej Ruzyni i v Jáchymove, čakal na súdny proces. Štátny súd v Bratislave a Najvyšší súd v Prahe ho 1954 odsúdili podľa § 78 za velezradu / vlastizrady na šesť rokov. Odsedel si celkovo štyri, na zvyšok dostal podmienený trest a ani po návrate z väzenia už nemohol vykonávať právnickú prax. Po päťdesiatich rokoch sám o tomto období povedal: „Ja ďakujem predsedovi súdu, lebo som druhú a podstatnú vysokú školu dostal vo väzení. Na druhej strane, mali sme šťastie, že nás nesúdili v úplnom začiatku päťdesiatych rokov, lebo to by bolo množstvo povrazov.“ (KN 2/2012 str. 10-11)

Doktor Porubský, môj vzácny priateľ Julko, sa teda po prepustení z väzenia nestal sudcom, ani prokurátorom a nemohol byť ani advokátom. Ani ex offio. Ale vždy vedel pomôcť. Mnohí, čo sme tu prítomní, to vieme a sme mu za to vďační. Pomáhal nielen dobrými právnickými radami, ale najmä osobným príkladom nikdy nezradiť Boha, Cirkev a slovenský národ!

Pre svoje náboženské presvedčenie, pre odmietanie komunistického režimu, či pre svoje vlastnecké postoje mnohí ľudia skončili na popravných a v žalároch. Človek totiž, každý jeden z nás, bol stvorený Bohom na jeho obraz a podobu. A náš Julko si bol toho plne vedomý vždy, za každých okolností. Po návrate z väzenia aj ako občan druhej kategórie si v neľahkých časoch založil rodinu a spolu s manželkou Evou vchovali

dve dcéry, úspešné a dobré lekárky. Manželka pani Eva ho do večnosti už predišla pred šiestimi rokmi, no dnes sú už opäť spolu.

Život je veľký Boží dar. Všemohúci Boh nás povolal k životu, nikto sa sám na svet nepýtal a iba Pán Boh vie a pozná, kedy sa naša pozemská púť skončí. Akokoľvek dlhý je ľudský život, je to iba krátky časový úsek v porovnaní s večnosťou. Aj náš Julko sa dožil požeňaného veku, 85 rokov oslávil 7. februára 2012. Prekročil vek, o ktorom hovorí žalmista: „Vek nášho života je 70 rokov, 80 pre tých silnejších.“ (Ž 90,10) Nech je za to Pán Boh oslávený.

Doktor Július Porubský mal mnoho priateľov, a prakticky až do konca svojho pozemského života

Za Júliusom Porubským

**Kto stratil majetok,
nestratil veľa.
Kto stratil slobodu,
stratil mnoho.
Kto stratil vieru,
stratil všetko.“**

vždy zaujímal o veci verejné, zúčastňoval sa mnohých stretnutí, kde vydával nielen svedectvo o minulom ťažkom období, ale hlavne pozvňoval ako žiť v našich zložitých časoch ako praktický kresťan katolíck.

Za vyše dvadsať rokov, ktoré sme už prežili od pamätného novembra 1989, boli osudy tých, ktorí do novembra 1989 tvorili kategóriu občanov na okraji spoločnosti. Je to popísané vo viacerých publikáciách. K periodikám patrí aj mesačník Svedectvo, ktoré vydávajú politickí väzni.

Po páde krutého režimu zasvitli nám všetkým nové nádeje. Aj politickým väzňom, pravda tým, ktorí prežili. Začala sa formovať aj organizácia politických väzňov. Slovenskí politickí väzni odmietli jednotnú celoštátnu pôsobnosť, ale s priateľmi v českej časti ešte vtedy spoločného štátu sa dohodli na vytvorení dvoch konfederujúcich občianskych združení. Tak vznikla Konfederácia politických väzňov Slovenska.

Na jej prvom. sneme 3. marca 1990 bol za predsedu zvolený doktor Július Porubský. V roku 1993 po obnovení slovenskej štátnosti a vzniku samostatných republík, slovenskej a českej, už nebol dôvod na konfederatívny charakter organizácie a preto na 5. sneme 23. júna 1999 odhlasovali delegáti zmenu názvu na Zväz protikomunistického odboja (ZPKO) a na 9. sneme 27. mája 2009 delegáti odhlasovali nový názov: Politickí väzni - Zväz protikomunistického odboja (PV ZPKO). V súčasnosti ju vedie bývalý politický väzeň, poslanec a veľvyslanec, maltézsky rytier, pán Arpád Tarnóczy. Nie je tu žiaľ medzi nami, lebo leží a lieči sa v nemocnici v Trenčíne, ale rád tl-

močím všetkým jeho pozdravy a úprimné prejavy sústrasti.

Organizácia politických väzňov, pri zrode ktorej stál náš priateľ Julko Porubský vznikla najmä preto, aby bola trvalým mementom hrôzovlády bez Boha. Prečo? Mohol by sa niekto spýtať? Nuž preto, drahí bratia a sestry, aby sa niečo podobné už nikdy nezopakovalo. Lebo, keď nieto Boha, keď ho zo spoločnosti vylúčime, všetko je dovolené a človek sa človeku stáva vlkom, udavačom, nepriateľom, vrahom. A to nesmieme pripustiť. Zradili by sme, okrem iného, aj odkaz doktora Júliusa Porubského.

Organizácia politických väzňov má aj pre nich samých veľký význam. Životy zničené na šibenici a roky strávené vo väzení sa nedajú vrátiť, ale predsa mnohým sa dostalo súdnej i mimosúdnej rehabilitácie a aspoň symbolického odškodnenia. V Ružinovskom cintoríne, aj vďaka doktorovi Porubskému stojí pamätník politickým väzňom s menami aspoň niektorých najznámejších mučeníkov komunistického režimu. O pár dní, na Dušičky zapáľte tam prosím, sviečku a vzdajte úctu pamiatke tých, ktorí za našu slobodu dali to najcennejšie - vlastný život.

Nám veriacim kresťanom je jasné, že smrť nie je definitívny koniec ľudskej existencie, ale že je vlastne bránou do večnosti. Každý ňou bude musieť prejsť a to je možno, lepšie povedané, celkom iste: jediná dokonalá spravodlivosť na tomto svete.

Posolstvo nášho Pána Ježiša Krista, ktorý nám viditeľne zjavil Všemohúceho Boha, nám jasne hovorí: „Ja som Vzkriesenie a Život. Kto verí vo mňa bude žiť aj keď umrie“ (Jn 11,25). Tak to povedal Pán Ježiš Marte, krátko predtým, ako vzkriesil z mŕtvych Lazára, ako sme počuli pred chvíľou v evanjeliu. Smrť, drahí bratia a sestry, je naše narodenie sa pre život, a to život večný v Božej prítomnosti.

Kým žijeme tu na zemi, v Krista veríme, preto sme vlastne kresťania. Máme to o to ľahšie, lebo máme mnohé príklady svätcov i obyčajných ľudí, blízkych i vzdialených, známych i neznámych, ktorí nás k tejto viere priviedli aj príkladom osobného života. Patril k nim aj náš priateľ Julko Porubský.

Vo večnosti Krista ale reálne stretne. On sám bude našou večnou odmenou. Ježiš, keď žil na tejto zemi, tiež prešiel utrpením a bolesťou. Zomrel za všetkých, aby nás vyslobodil z otroctva hriechu. Vstúpil do tajomstva smrti, ale čo je dôležité: Vstal z mŕtvych. Dnes nikto sa s vami nebude hádať, či Ježiš Kristus žil alebo nežil ako historická osoba na tomto svete. Veď napokon počítame roky od jeho narodenia. Ale že Ježiš Kristus je Boží Syn, to je vecou našej viery a presvedčenia a my sme povolani a vyzvaní podľa toho žiť.

A o tom vydal jasné svedectvo svojim životom aj náš drahý priateľ Julko Porubský. Plným právom sa preto môžeme tešiť na stretnutie s ním vo večnosti. Amen.

JÁN KOŠIAR

*Pokračovanie
z predchádzajúceho čísla)*

Okolo roku 1860 dosahoval počet černochoch v britských kolóniách Severnej Ameriky štyri milióny. [3, s. 8]

Až do občianskej vojny sa dovážalo z Afriky a Západnej Indie okolo 25 tisíc otrokov ročne. Ich organizovaným centrom bol New York.

Zotročovanie afrických černochoch sa dialo neľudským spôsobom, hraničiacim s genocídou. Známym americkým černošským činiteľom W. Du Bois o ňom napísal:

„Bolo to také vyplienenie afrického kontinentu, aké sa vyskytovalo zriedka a snáď nikdy nemalo v starých či nových dejinách obdoba.“ Dalej sa uvádza, že za hrôzami lovu na otrokov nezostávala pozadu ani ich doprava cez oceán. Tridsaťpercentná úmrtnosť nebola zriedkavá. Napriek tomu sa obchod s otrokmi vyplácal. Zisk dosahoval u jednej cesty až tisíc percent. [3, s. 8]

Zvlášť kruté bolo otroctvo na plantážach amerického Juhu. Napríklad v Mississippi museli otroci pracovať 18 hodín denne.

Na svoje neľudské postavenie odpovedali čierni otroci mnohými povstaniami. Najúspešnejšou formou boja proti nemu bol útek.

Medzi vládnucou skupinou v južných otrokárskejších štátoch, ktorá nebola ochotná sa zmieriť s politickou porážkou v novembrových voľbách 1860, nadobudlo prevahu heslo za odtrhnutie a osamostatnenie sa Juhu od Severu. To viedlo napokon 15. apríla 1861 ku plnému prepuknutiu občianskej vojny medzi nimi (1861 - 1865). Cieľom odtrhnutých štátov od Únie, ktoré vytvorili konfederáciu, bolo rozšírenie otroctva na 4/5 územia USA. Medzi politickými vodcami Juhu boli aj extrémisti, ktorí chceli zriadiť obrovskú otrokársku republiku zahrňujúcu i Mexiko a juhoamerické štáty. Štáty konfederácie mali 9 miliónov obyvateľov, z toho tvorili 4 milióny otroci. Cieľom Únie bolo pri vzniku vojny predovšetkým obnoviť politickú jednotu a zabezpečiť podmienky pre rozvoj kapitalizmu obmedzením otroctva do existujúcich teritoriálnych hraníc.

Pod nátlakom abolicionistov sa 1. januára 1863 vyhlásil zákon o zrušení otroctva vo vzbúrených štátoch bez náhrady, hoci oslobodení otroci nedostali ani pôdu, ani občianske a politické práva. Bol to však výrazný medzník v občianskej vojne.

V decembri roku 1865 prijal Kongres dodatok k ústave o oslobodení otrokov. Až r. 1868 bol prijatý dodatok, ktorý priznával černochoch hlasovacie právo. Toto bolo však oklieštené v južných štátoch prakticky nesplnenými požiadavkami.

Atentát na prezidenta Abrahama Lincolna dňa 14. apríla 1865 bol podnetom neskoršieho teroru, ktorým otrokári demonštrovali, že sa nechcú vzdať svojho predošlého postavenia. Nehodlali kapitulovať a proti emancipačnému hnutiu černochoch začali vytvárať rasistické organizácie. Tak vznikla r. 1866 známa teroristická organizácia Ku Klux Klan. [8, s. 90 - 91, 95, 98]

Vývoj černošskej otázky po skončení obdobia rekonštrukcie Juhu v rokoch 1865 - 1877 ukázal najhlbšie nedostatky americkej buržoáznej demokracie. Zákon z r. 1875 o udelení občianskych

práv černošskému obyvateľstvu a o jeho zrovnoprávnení zostal mŕtvou literou a r. 1883 bol zrušený ako „odporujúci ústave USA“. Súčasne došlo k ďalšiemu prehĺbeniu rasovej diskriminácie.

Robotníci farebnej pleti boli vtedy v najhoršom životnom postavení, keďže mali nárok na najhrubšiu prácu a nemali možnosť získať vyššiu kvalifikáciu.

Roku 1954 Najvyšší súd USA odsúdil a zrušil rasovú segregáciu v americkom školstve. Toto rozhodnutie vyvolalo veľmi prudkú reakciu na americkom Juhu, kde sa veľmi rýchlo šíril krajný rasizmus.

Roku 1956 sa začal výrazne prejavovať organizovaný boj amerických černochoch. Roku 1957 schválili nový zákon o občianskych právach týkajúci sa farebného obyvateľstva. Tento mal zabezpečiť čiernemu obyvateľstvu najmä právo zúčastniť sa voľieb.

Vnútropolitický život Spojených štátov šesťdesiatych rokov sa vyznačoval priestrovaním vnútorných sporov, najmä rasových problémov. Najvyšší súd USA vystúpil totiž v priebehu tohto obdobia proti segregácii, v dôsledku čoho nastala zvýšená aktivita rôznych rasistických organizácií.

Od augusta 1963 sa zvýšila aktivita čierneho obyvateľstva v boji proti rasizmom. V rokoch 1967 - 1968 zachvátili černošské nepokoje okolo 500 miest USA.

Dňa 4. apríla 1968 bol zavraždený vodca černošského hnutia pastor Martin Luther King.

BEZOHLADNÉ VYTLÁČANIE INDIÁNOV Z ICH ÚZEMÍ

Ďalšou z najtemnejších stránok dejín Spojených štátov amerických bolo neľudské správanie sa európskych kolonistov k pôvodnému obyvateľstvu.

Z historických prameňov vyplýva, že americký svetadiel nemal prapôvodné obyvateľstvo. Najstarší obyvatelia boli podľa jedných autorov Indiáni a podľa iných Indiáni a Eskimáci, ktorí prišli sem asi pred 30 až 20 tisícami rokmi dlhou cestou zo severovýchodnej Ázie. Počet týchto predkov sa odhaduje na 20 - 30 tisíc ľudí.

Podľa J. Navrátila žilo pred okupáciou na území dnešných

Spojených štátov asi 1,5 milióna Indiánov, ktorí tvorili početné kmene, odlišujúce sa rôznym stupňom hospodárskeho a sociálneho vývoja. [8, s. 12]

Počnúc 16. storočím začala kolonizácia Severnej Ameriky Španielmi, Francúzmi, Angličanmi, Holanďanmi a Švédmi. Pri nej boli indiánske kmene postupne zatlačované do vnútrozemia a do nehostinných oblastí. Postoj kolonizátorov voči domácim obyvateľom bol veľmi krutý. Citovaný autor charakterizuje ho takto:

Európska kolonizácia Severnej Ameriky mala pre Indiánov zhubné následky. S rozvojom prístahovalec-

čovaniu indiánskych kmeňov z ich pôvodných sídel smerom na západ, k ich násilnému zahánaniu do vymedzených oblastí, t. j. do rezervácií, a k postupnému vyhľadovaniu.“ [8, s. 12]

K najprudšej vojne medzi Indiánmi a anglickými kolóniami došlo v poslednej fáze rozsiahleho konfliktu sedemročnej vojny 18. storočia medzi Angličanmi a Francúzmi s cieľom o nadobudnutie prevahy v Severnej Amerike. V tejto vojne získali Francúzi spojenectvo s väčšinou Indiánskych kmeňov. Vojna sa skončila roku 1763 a Veľká Británia získala v nej víťazstvo nad Franciou. Indiáni pokračovali sami do roku

1766 v odhodlanom, hoci beznádejnom boji s britským vojskom v oblasti Veľkých kanadských jazier.

Bezohľadný postup použil americký kapitalizmus pri osídľovaní Západu, ktorý bol sprevádzaný neustálym vytlačovaním Indiánov z ich územia. Negatívnou stránkou osídľovania severozápadného územia bolo to, že sa nebrala zreteľ na práva pôvodného indiánskeho obyvateľstva na držbu pôdy. Toto počínanie vyvolalo rad krvavých vojen a konfliktov.

Krutý spôsob „riešenia“ otázky západných Indiánov zvolil sa tiež pri horúčkovej výstavbe železničných tratí, ktoré viedli cez vyhradené indiánske územie na tzv. Ďalekom západe a ktorý vyvolal vojny v 60. - 70. rokoch 19. storočia. V niektorých prípadoch musela byť výstavba železnice - vzhľadom na povstanie - daná pod vojenskú ochranu. Potvrdením krutosti bolo heslo „dobrý Indián je mŕtvy Indián“.

Roku 1867 prijal Kongres USA zákon o rezerváciách, ktorým sa rušilo uznesenie federálnych vlád z 20. a 30. rokov 19. storočia o nedotknuteľnosti indiánskych oblastí. Indiáni kládli zúfalý odpor pri ich zahánaní do nevýhodných teritórií. Tento bol však potlačený.

Malé a neúrodné rezervácie, do ktorých sa nahnal zbytok Indiánov, spôsobili rýchle vymieranie niekedy celých kmeňov. K roku 1880 zostalo v USA necelých 200 000 Indiánov.

O b ě i a n s k e práva všetkých Indiánov uznal Kongres USA roku 1924.

PREHLBOVANIE PRÍJMOVEJ A MAJETKOVEJ NEROVNOSTI OBČANOV

V protiklade k prudkému rastu amerického hospodárstva v mnohých desaťročiach do-

chádzalo zároveň k podstatným rozdielom vo vývoji príjmovej a majetkovej štruktúry jednotlivých vrstiev obyvateľstva. Výhody hospodárskeho rozvoja slúžili najmä nositeľom kapitálovej moci.

Počiatky monopolizácie a nástup veľkokapitálu od 80. rokov 19. storočia prehlbovali sociálnu nerovnosť americkej spoločnosti. Proti štyrom tisícom milionárov stála mnohomiliónová nová masa námedzne pracujúcich dopĺňovaná každoročne rastúcim prílevom prisťahovalcov. [8, s. 117]

Po občianskej vojne sa rozmohla korupcia štátneho aparátu do takej miery, že verejná mienka si vynútila roku 1883 tzv. Rendletonov zákon o štátnej službe, ktorý zakazoval rozdávať štátne úrady za služby vo volebnej kampani. Naša politická prax má teda svoj vzor.

V súvislosti so začiatkami monopolizácie americkej ekonomiky koncom 19. storočia H. D. Lloyd uviedol vo svojej knihe z r. 1894 Wealth against Commonwealth nasledovnú kritiku predstaviteľov kapitálovej moci: „Ak bude naša civilizácia zničená, nebude to spôsobené... barbarmi zdola. Naši barbari prichádzajú zhora. Tito veľkí „výrobcovia peňazí“ dosiahli za jednu generáciu také mocné postavenie, aké nepoznajú ani králi... Sú to pozierajúci prepychu a moci, ktorí sú hrubí a nespokoční...“ [8, s. 108] Aké výrečné je to tiež pre súčasnú slovenskú spoločnosť!

Za prvej svetovej vojny ťažili monopoly z mimoriadnej situácie. Vojnové dodávky a priaznivé podmienky pre americký obchod sa prejavili predovšetkým na ich vysokých ziskoch. Za vojny došlo zároveň k prudkému zvýšeniu životných nákladov, čo postihlo najmä pracujúce vrstvy. Tento proces pokračoval i po vojne.

To napokon viedlo k stavu, že dve percentá Američanov tvoriacich najbohatších ľudí zeme vlastnili vtedy 60 % národného dôchodku, zatiaľ čo na 65 % najchudobnejších obyvateľov pripadalo len 5 % národného dôchodku. [8, s. 157]

Podľa uvedeného prameňa tieto tendencie boli ovplyvnené do značnej miery i tým, že štát výraznejšie zasahoval za vojny do riadenia ekonomických procesov v prospech priemyselného kapitálu a monopolov. Toto posilňovalo vplyv monopolov nielen v ekonomickom, ale i v politickom živote zeme. Ich zástupcovia obsadili významné pozície v štátnom aparáte, a to spätne odrážalo sa na štátnych objednávkach a vysokých ziskoch! [8, s. 157]

Na konci „zlatých“ dvadsiatych rokov americkej ekonomiky, t. j. obdobia jej prechodnej stabilizácie, boli príjmy amerického obyvateľstva rozdelené takto: na 11,6 milióna rodín (40,5 % všetkých amerických rodín) pripadalo 13 % celkových osobných príjmov USA, pritom 36 tisíc najbohatších rodín malo tiež 13 % celkového úhrnu. [8, s. 175]

V dobe veľkej hospodárskej krízy pôsobil na sociálnu úroveň nepriaznivo nielen prudký rast nezamestnanosti, ale i pokles reálnych miezd. V hospodárskej kríze druhej polovice 30. rokov minulého storočia došlo k prudkému poklesu miezd pracujúcich v priemysle o 25,6 %, zatiaľ čo zisky monopolov sa udržiavali na pomerne vysokej úrovni.

V porovnaní s predvojnovým

MIKULÁŠ SEDLÁK

Ekonomický model USA upadá

tvania nastal medzi starousadlíkmi a prístahovaleciami boj o pôdu. Indiáni boli pôvodnými obyvateľmi tohto kontinentu, a preto právoplatnými vlastníkmi pôdy. Európske vlády udeľovali však hneď od počiatku kolonizácie na americkú pôdu výsadné listiny vychádzajúc z názoru, že táto pôda nie je osídlená a nemá majiteľa. [8, s. 12]

Akonáhle začali kolonisti postupovať do vnútrozemia a zmočňovať sa lesom, prepuklo medzi nimi nepriateľstvo a začali vznikať konflikty. „Technická a vojenská prevaha kolonistov“, konštatuje autor, „viedla k nefútošnému vytla-

obdobím (t. j. oproti r. 1939) prudko zvýšili počas vojny svoje zisky monopolov. Opačne sa vyvíjalo v tom čase postavenie amerických pracujúcich. V priebehu prestavby hospodárstva na mierovú výrobu došlo k prepúšťaniu pracujúcich z práce.

Zisky veľkých spoločností rýchlo rástli aj v nasledujúcich rokoch. Kým 200 najväčších priemyselných organizácií dosiahlo v roku 1929 43,2 % zisku všetkých monopolov, roku 1957 činilo to už 64,1 %.

Obrovské príjmy dosahovali funkcionári veľkých amerických podnikov. V roku 1963 bolo z nich prvých šesť vedúcich s ročným príjmom nad pol milióna dolárov a ďalších šesť od 400 tisíc do 500 tisíc dolárov.

Výrečné údaje o vývoji príjmov domácností USA poskytujú výsledky sčítania ľudu z roku 2010, ktoré zverejnila americká vláda.

Pri meraní príjmovej nerovnosti v USA sa rozdeľujú rodiny podľa výšky príjmu do piatich skupín. Do najnižšej patrilo 20 % rodín s najnižším príjmom a do najvyššej 20 % rodín s najvyšším príjmom. Prostredné tri kategórie predstavovali strednú vrstvu rodín s rôznou výškou príjmov. Meradlom nie je plat, ale príjem na osobu rodiny. [1]

Z výsledkov sčítania ľudu vyplynulo, že za roky 1967 - 2010 vzrástol najviac na celkových príjmoch domácností USA podiel piatej, čiže najvyššej skupiny, t. j. zo 43,6 % na 50,2 %. Najväčšmi stratila stredná vrstva domácností.

Najväčšie príjmové rozdiely sú medzi špičkou spoločnosti a zvyškom obyvateľstva. Najbohatšie jedno percento Američanov zarobilo v roku 1975 9 % všetkých príjmov, ale v roku 2011 dosiahlo už 25 % príjmov. Na zvyšných 99 % obyvateľov sa „ušlo“ iba 75 % príjmov. [1, 10]

Omnoho väčšia nerovnosť ako pri distribúcii príjmov vládne v USA pri distribúcii bohatstva. Pri jeho rozdelení na tretiny vychádza, že na začiatku deväťdesiatych rokov minulého storočia vlastnilo jeho prvú tretinu horné jedno percento domácností, druhú tretinu malo z neho nasledujúcich deväť percent domácností a posledná tretina bohatstva bola k dispozícii spodným deväťdesiatym percentám domácností.

Na začiatku 21. storočia ovládalo horné jedno percento domácností už štyridsať až päťdesiat percent národného hospodárstva, čiže patrilo im vyšší podiel ako dolným deväťdesiatim piatim percentám obyvateľstva. Životný údel najbohatšej malej skupiny sa pritom neustále zlepšuje. [10, s. 116] Pred dvadsiatimi piatimi rokmi bolo to „len“ tridsaťtri percent bohatstva. [11]

V rozdelení príjmov vo svete je americká spoločnosť najmenej vyvážená. Podľa údajov z roku 1994 bola príjmová nerovnosť (vypočítaná ako pomer najbohatšej päťtiny domácností k príjmu najchudobnejšej päťtiny) podstatne väčšia v Spojených štátoch (11:1) ako v ostatných rozvinutých zemiach. Na opačnom konci tabuľky bolo Japonsko s pomerom 4:1. [7, s. 78]

Z iného výskumu, publikovaného v roku 1995, vyplynulo, že podobná koncentrácia bohatstva je v Spojených štátoch väčšia než v ostatných rozvinutých zemiach. Pri meraní koncentrácie majetku na vzostupnej škále, t. j. od nuly po jeden, zaujímali Spojené štáty s koeficientom 0,34 prvé miesto, a boli pred Talianskom (0,31), Kanadou (0,29), Nemeckom (0,25), Francúzskom (0,25) a Fínskom (0,21). [7, s. 78]

Napriek dlhotrvajúcemu boomeru americkej ekonomiky v deväťdesiatych rokoch dosiahla miera chudoby až 13,8%.

S. M. Lipset súčasne napísal, že Spojené štáty americké zostávajú výnimkou medzi rozvinutými zemiami aj v podpore poskytovanej slabším sociálnym vrstvám prostredníctvom sociálnej siete. V dôsledku toho majú medzi všetkými priemyselne najvyspelejšími štátmi najvyšší podiel obyvateľov žijúcich pod hranicou chudoby. [7, s. 81]

Tento sociálny status Spojených štátov amerických je výsledkom ich osobnej protestantskej kultúry, ktorá učinila americký národ najindividualistickejší národ sveta. „Američania sú presvedčení, že človek sa musí rozhodnúť sám a sám urobiť, čo je treba, namiesto toho, aby nechal sa ovplyvňovať mienkou iných ľudí a tlakom vonkajších okolností.“ [4, s. 77]

Joseph Stiglitz zaujíma k americkej nerovnosti nasledovný záver: „Keď sa pozriete na závažné rozmery bohatstva v rukách horného jedného percenta Američanov, nabáda vás vnímať našu rastúcu nerovnosť ako typickú americkú vymoženosť... Teraz sme v nerovnosti svetovou špičkou. Bohatstvo plodí moc a tá plodí ďalšie bohatstvo... Vo chvíli, keď ich zvolia, patria takmer všetci americkí senátori a väčšina Dolnej snemovne k hornému jednému percentu... Značná časť významných vládnych predstaviteľov... tiež pochádza z horného jedného percenta... Americká nerovnosť deformuje všetky aspekty našej spoločnosti.“ [11]

Autor napokon dodáva: „Každý človek sa v úzkom slova zmysle riadi vlastným záujmom: chceme to, čo je pre mňa dobré a chceme to hneď! „Správne pochopený“ vlastný záujem je však o ničom inom. Je o tom, že si uvedomujeme, že vnímať záujem tých ostatných, čiže spoločný záujem, je v skutočnosti základnou podmienkou vlastného blahobytu.“ [11]

V tejto súvislosti je potrebné pripomenúť si aj slová Nourie Roubiniho, ktorý konštatuje, že „každý ekonomický model, ktorý sa nevyrovná vhodným spôsobom s nerovnosťou, bude nakoniec čeliť kríze legitimity. Pokiaľ nevedieme do rovnováhy relatívne ekonomické úlohy trhu a štátu, protesty v roku 2011 zosilnia a sociálna a politická nestabilita poškodí dlhodobý hospodársky rast a blahobyť.“ [9]

EXPANZÍVNA ZAHRANIČNÁ POLITIKA USA SLEDUJE SVETOVĽÁDU

Od vzniku USA roku 1776 venovali ich vládnuce kruhy veľkú pozornosť snahám o získanie zostávajúceho

územia severoamerického kontinentu. V prvej polovici 19. storočia dosiahli (okrem Aljašky) dnešné hranice na území Severnej Ameriky. Využili na to diplomaciu i vojenskú moc.

George Washington proklamoval vo svojom rozlúčkovom prejave roku 1796 zásadu, že „vo vzťahu k zahraničným národom je naším základným pravidlom rozširovať obchodné vzťahy, ale udržiavať čo najmenej politických spojenectiev.“ Spojené štáty mohli si vtedy toto povedať, že sa budú držať bokom od ostatného sveta, keďže boli malou a geograficky izolovanou krajinou. [2, s. 27]

Na začiatku 20. rokov 19. storočia USA si dovolili presadzovať svoje prednostné práva na celej západnej pologuli, čo súviselo s rýchlym rastom ich medzinárodného postavenia a prestíže po vojne r. 1812 - 1814 s Angliou a Kanadou. [8, s. 67]

Tento zahranično-politický program bol oficiálne vyhlásený v Monroeovej doktríne, s ktorou autor vystúpil pred americkým Kongresom ako republikánsky prezident 2. decembra 1823.

Proti princípu intervencie postavil Monroe zásadu nevmešovania sa Európy do amerických záležitostí a nesúhlas s vytváraním ďalších kolónií na americkom kontinente. J. Navrátil k tomu dodáva, že „už v tejto doktríne spočívali tendencie severoamerického expanzionizmu, ktoré sa naplno rozvinuli koncom 19. storočia... Už za Monroea severoamerická buržoázia predpokladala, že Spojené štáty budú dominujúcim politickým činiteľom na celej západnej pologuli.“ [8, s. 68]

Skončenie občianskej vojny umožnilo vykonávať USA aktívnejšiu zahraničnú politiku. Roku 1895 vyjaviť pred celým svetom nárok na nadvládu nad americkým kontinentom tým, že vystúpili nepriateľsky proti Anglii. Súčasne „zmodernizovali“ doktrínu prezidenta Monroea a vypracovali nové teórie o svetovom civilizačnom poslaní Spojených štátov. [8, s. 127 - 128]

Výrazným príkladom toho bol ich vstup do boja o nové rozdelenie sveta pomocou imperialistickej vojny r. 1898 so Španielskom. [8, s. 135] Na to nasledovali ďalšie ich teritoriálne záujmové sféry.

V prvej svetovej vojne vyhlásili Spojené štáty neutralitu, ktorá prinášala americkému hospodárstvu vysoké zisky.

V dvadsiatych rokoch minulého

storočia viedli americké monopoly veľmi urputný zápas taktiež o surovínové zdroje, najmä o nové náleziská nafty. Napätie, ktoré sa vytváralo, hrozilo prerásť v niektorých prípadoch do vojnového konfliktu.

V dobe New Dealu, ktorý bol odzvou na hospodársku krízu, začali narastať izolacionistické tendencie, ktoré sa vyjadřili v schválení 31. augusta 1935 nového zákona o neutralite.

Po niekoľkých mesiacoch od vypuknutia druhej svetovej vojny r. 1939 sa ukázalo, že plnému rozvinutiu zahraničného obchodu a dosiahnutiu možných ziskov tento zákon prekážal, keďže obhajoval zákaz vývozu zbraní. Preto 21. septembra 1939 predložil sa mimoriadnemu zasadnutiu Kongresu návrh revízie zákona o neutralite. USA sa tak stali postupne dodávateľom zbraní.

V tejto súvislosti stojí za zmienku tiež to, že Spojené štáty mali vtedy umiestnené vojenské jednotky len na svojom území a v oštrovných dŕžavách.

Na margo zahraničnej politiky Spojených štátov amerických George Friedman tvrdí, že deväťnásť storočie počnúc „Manifestom Destiny“ po španielsko-americkú vojnu, bolo plné vízií o impériu USA, tieto boli však podstatne skromnejšie než to, čo napokon vzniklo. Podľa neho sa posúvali k dominantnému postaveniu krok za krokom od druhej svetovej vojny až do konca studenej vojny, keď sa ocitli v situácii jediného obra. [6, s. 26 - 27]

„Základom politickej koncepcie americkej zahraničnej politiky po druhej svetovej vojne nebolo len ovládnutie sveta Spojenými štátmi..., ale hlavne zabezpečenie stability kapitalistického systému...“ [8, s. 256] Vládla predstava o tzv. americkom storočí.

Spojené štáty zahájili v tomto období usilovnú činnosť v upevňovaní pozícií svojich vojenských síl vo všetkých strategických častiach sveta: v Európe, v Latinskej Amerike, vo východnej a juhovýchodnej Ázii a na Blízkom a Strednom východe.

Z vojenských dobrodružstiev USA v povojnovom období voči cudzím teritóriám, boli to predovšetkým vojna v Kórei (r. 1950), vo Vietname (roku 1964), vojenská intervencia v rokoch 1991 - 2001 v Kuvajte, Somálsku, na Haiti, v Bosne a Juhoslávii, vpád do islamského sveta, konkrétne do Afganistanu a Iraku.

Zaujímavý je pritom názor G. Friedmana, ktorý tvrdí, že „... hospodárska sila USA sa opiera o ich vojenský potenciál. Účelom ozbrojených síl je zabrániť ktorémukolvek štátu, ktorý sa cíti poškodený americkým hospodárskym vplyvom (prípadne koalícií takýchto štátov), aby vojenskou mocou zmenili okolnosti, ktoré sú pre neho (nich) nevýhodné. Americké jednotky sa preventívne rozmiestňujú po celom svete jednoducho preto, že najefektívnejším spôsobom, ako využiť vojenskú moc, je rozvrátiť vznikajúce veľmoci skôr, než začnú byť čo i len trochu nebezpečné.“ [6, s. 31 - 33]

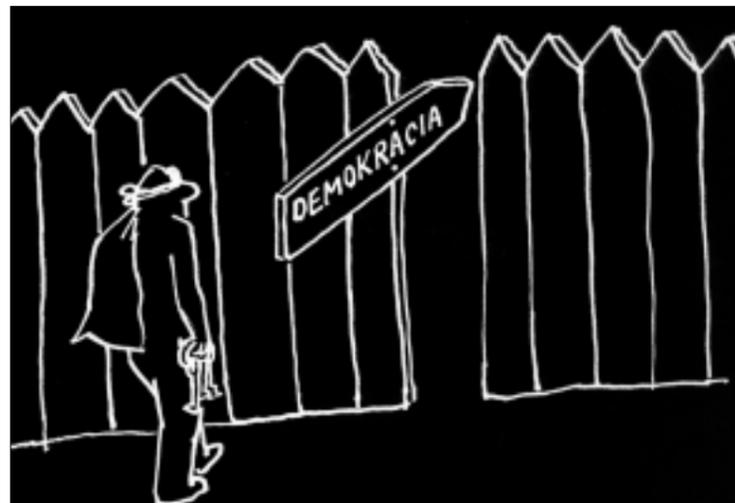
Podobné stanovisko zastáva i Paul Kennedy, ktorý píše, že „... jedine Spojené štáty majú skutočne celý svet na dosah. Ich loďstvo, letecké základne i pozemné sily sú rozmiestnené prakticky vo všetkých strategicky významných oblastiach sveta a navyiac môžu v naliehavých prípadoch tieto pozície ešte posilniť.“ [6, s. 302]

Autor napokon konštatuje, že „Spojené štáty za prezidenta Busha a Obamu upustili od dlhodobej stratégie, ktorá sa im tak dobre osvedčovala po väčšinu minulého storočia. Namiesto toho poslední prezidenti USA sa vydali cestou dobrodružstiev ad hoc. Vytýčili si nedosiahnuteľné ciele... Výsledkom bolo, že Spojené štáty preceňovali svoju schopnosť šíriť moc v globálnom meradle...“

Po rozpade Sovietskeho zväzu prešli od stratégie sústredenej na zadržovanie významných mocností k nesústredenému úsiliu zadržovať potencionálnych regionálnych hegemónov, ktorí si svojim správaním pohnevali Američanov.“ [6, s. 15 - 17]

V súvislosti s touto situáciou Spojených štátov Paul Kennedy poznamenáva, že „ich výlučné postavenie prináša so sebou nebezpečie, že vodcovská veľmoc sa stane „žandárom sveta“, nastolí „zákon a poriadok“ všade, kdekoľvek ohrozenie vznikne a bude nachádzať čím ďalej, tým viac „nekludných hraníc“, ktoré si žiadajú ochranu.“ Autor preto predpokladá, že diskusia o budúcnosti americkej zahraničnej politiky budú pokračovať. S tým súvisí aj skutočnosť, že náklady na udržiavanie svetového vedenia sú vysoké. [6, s. 304]

Na uzavretie tohto pojednania o USA využijeme názor Paula Kennedyho, ktorý napísal: „Diskusia o americkom „úpadku a obnove“ sa všeobecne točí okolo ekonomiky, ale veľa sa hovorí aj o nedostatkoch v školstve, sociálnom zabezpečení, starostlivosti o blaho občanov a dokonca i o politickej kultúre. Dôvodom je iste obava, že príčiny ich malej konkurencieschopnosti budú určite hlbšie ako napríklad nedostatočná miera úspor. Tieto úvahy ukazujú, že Amerika sa nevydala správnym smerom.“ Autor cituje pritom obľúbeného komentátora Johna Chancellora, ktorý „došiel k záveru, že kým sa Spojené štáty dokážu vrátiť k bývalému blahobytu, budú nútené uskutočniť celý rad zmien. Či je obnova možná, nie je isté ani v prípade, že sa stretne so širokým ohlasom verejnosti.“ [6, s. 312 - 313].

Kresba: Andrej Mišanek

(Pokračovanie z predchádzajúceho čísla)

KREŠTANSTVO A PRAVDA

Chesterton čoraz väčšmi obdivuje kresťanstvo a má ho čoraz radšej, lebo vie, že vždy zápasilo o čistotu pravdy, bránilo ju, ochraňovalo čistotu myšlienky, a to podľa prastarého varovania: Keby vám aj anjel z neba hovoril niečo iné, neprijímajte to.

Pravda nie je neškodná vec, na ktorej by nezáležalo. Myslenie nie je hra, ktorá nemá vplyv na život. Cirkev v priebehu dejín zápasila o čistotu svojej náuky, keďže bola presvedčená, že nejde o nepatrné problémy alebo o bezvýznamné slová. Často išlo len o cól, povie Chesterton, ale „cól značí všetko, keď udržujete rovnováhu“. Cirkev si nemohla dovoliť nikdy uhnúť ani o vlas, ak mala pokračovať vo veľkom podujatí nepravidelnej rovnováhy. Len čo pripustíte, aby sa niektorá idea stala menej mocnou, iná idea sa stane príliš mocnou. Nesprávne formulovaná veta o povahe symbolizmu a symbolov by bola porozbýjala všetky najlepšie sochy v Európe. Cirkev musela byť starostlivá, i keď azda len preto, aby svet mohol byť bezstarostný.

Chesterton preto čoraz väčšmi obdivuje prastarú Cirkev. Svoj obdiv vyjadriť najmä v knihe Katolícka cirkev a konverzia. Katolícka cirkev je jediná vec, ktorá uchráni človeka pred otroctvom podrobovať sa úplne svojej dobe. Nové náboženstvá humanizmu sa vždy prispôbujú okolnostiam. Keď sa však okolnosti zmenia, to, čo sa zdôrazňovalo, sa stane nezaujímavým. Keď takto nové náboženstvo „obšiahlo svoje pole planým ovsom, ktorý vietor obyčajne odnáša neobyčajne ďaleko, nové náboženstvo sa stane neplodným.“ Naopak, katolícka cirkev má výber bohatstiev. Môže si vybrať medzi storočiami a môže zachraňovať jedno obdobie druhým. Môže sa odvolávať na starý svet, aby vzpružila rovnováhu nového... Cirkev bránila tradíciu v dobe, ktorá hlúpo odmietala a opovrhovala tradíciu. Cirkev často jediná bráni to, čím sa chvíľkovo pohŕda. Chestertonovi sa zdá, že v storočí rozumu je Cirkev „jediným šampiónom rozumu“. Uprostred všetkých racionalistických filozofií „jej filozofia je jedinou rozumnou filozofiou.“

Chesterton cíti hrdosť nad tým, že Cirkev nielenže neudúša jeho myseľ, ale učí ho ešte lepšie myslieť narábať a ešte lepšie ju používať. Stať sa veriacim tejto Cirkvi neznamená prestať myslieť, lež naučiť sa myslieť, a to od základov.

Chesterton vidí aj to, že niektorí Cirkev opúšťajú. Vidí to priamo a vidí to svojky: Niektorí ľudia zanechávajú svoju vieru. No tí, ktorí opúšťajú Cirkev, opúšťajú ju pre pohanstvo. Opúšťajú ju kvôli veciam, nie kvôli teóriám. „Nehovorím, že zanechávajú katolicizmus kvôli pivu a kolkárňam, lebo katolicizmus nikdy neznechutil tieto inštitúcie. Opúšťajú ho, aby sa zabavili...“ To je znak slabosti. Sú i rozumové ťažkosti? „Viem,“ píše Chesterton, „že starí racionalisti sa domnievajú, že ich rozum im bráni vrátiť sa k viere. To je však falošné: vedť to už nie je rozum, to je vášeň.“

Kam sa dostávajú tí, ktorí opúšťajú kresťanstvo? - pýta sa Chesterton. K niečomu ľudskejšiemu? K väčšej slobode alebo k väčšej istote života? Ak sa niekedy hovorí, že ten, kto uznáva Boha, sa tým obmedzuje, Chesterton vidí vec plnšie a životnejšie: svoj život i svoje myslenie obmedzuje práve ten, kto Boha popiera. Duchovné náuky neobmedzujú ducha tak ako negácie. Aj keď verím v ne-

smrteľnosť, povie Chesterton, nemusím o nej premýšľať. Ak však neverím v nesmrteľnosť, nesmiem o nej premýšľať. V prvom prípade je cesta otvorená a ja môžem ísť tak ďaleko, ako sa mi páči, v druhom prípade je cesta zatvorená. Zatvoril som si výhľad a budúcnosť.

Takzvané oslobodenie od Boha nie je preto pre Chestertona nijakým oslobodením. Keď niekto poprie Boha, zostáva mu už len reťaz príčin a následkov podľa prírodných zákonov hmoty. Chesterton hovorí, že ak takýto názor vedie ľudí logicky k fatalizmu, potom „je smiešne predstierať, že názor bez Boha v akomkoľvek

KARDINÁL JÁN CHRYSOSTOM KOREC

Filozof zdravého rozumu Gilbert Keith Chesterton

zmysle oslobodzuje. Je absurdné hovoriť, že širite slobodu, ak používate slobodné myslenie len na to, aby ste zničili slobodnú vôľu. Deterministi prichádzajú sputnávať, nie oslobodzovať. Právom môžu nazývať svoj zákon 'reťazou' príčinnosti. Je to najhoršia reťaz, akú kedy ukovala ľudská bytosť.“

Všetky námietky proti kresťanstvu, že obmedzuje slobodu človeka, sa obracajú proti útočníkom. No Chesterton ide ešte ďalej. Hlásá Cirkev aj mravný zákon a hovorí, že človek nesmie na isté veci myslieť, hovoriť o nich a robiť ich? Ohrozuje to človeka a ľudstvo, alebo je to v ich záujme? Snažiť sa plány na vraždu je predsa už súčasť neskoršej vraždy. Cirkev ide až na koreň zla v človekovi, až po myšlienky. Ak niekoho rozčuľuje, že kresťanstvo vôbec hlása akékoľvek obmedzenia a že nedovoľuje každému, aby robil, čo chce, Chesterton ide ešte o krok ďalej: Či nie je isté obmedzenie zákonom každej činnosti? Každý úkon vôle je predsa súčasne úkonom obmedzenia. Priat' si nejakú činnosť značí priat' si zároveň nečinnosť. Každý úkon vôle je zároveň úkon sebaobetovania. Volíte si niečo? Tým odmietať všetko ostatné. Každá voľba je výber a je vylúčenie. Keď si niekto berie jednu ženu, vzdáva sa všetkých ostatných. Keď si zvolíte jeden smer činnosti a povolania, zriekate sa ostatných. Ak ste sa rozhodli pre cestu do Ríma, pre túto chvíľu sa zriekate cesty do Egypta. Ak niekto dráždí, že kresťanstvo má aj slovo „nesmieš“, mal by sa zamyslieť nad tým, že slovo „nesmieš“ je nevyhnutný doplnok ku „chcem“.

Anarchizmus nás vzýva, hovorí Chesterton, aby sme boli smelými umelcami a aby sme pohŕdali všetkými zákonmi a obmedzeniami kresťanstva. Je však absurdné byť umelcom a nedbať na zákony a obmedzenia. Umenie značí obmedzenie. Ak kreslíte žirafu, musíte ju nakresliť s dlhým krkom. Ak ju vo svojom sebavedomí nakreslíte slobodne s krátkym krkom, zistíte, že nemáte slobodu nakresliť žirafu. Vo chvíli, keď vstupujete do sveta faktov, vstupujete do sveta obmedzenia. Môžete nejakú vec zbaviť detailu - nemôžete ju zbaviť jej prirodzenosti. Môžete zbaviť tigra mreží. Nemôžete ho zbaviť jeho pruhov. Neoslobodzujte ťavu od jej hrbu, povie Chesterton - mohli by ste ju oslobodiť od jej ťavieho bytia...Umelc miluje svoje obmedzenie - ono robí vec veľkou. Maliar je rád, že plátno je ploché. Sochár je rád, že

hlina je jednofarebná. Ak je teda aj človek niečím obmedzený, môže to patriť k jeho podstate. Dejiny dostatočne ukázali, že svojvoľnosť je smrťou človeka. Obmedzenia, ktoré hlása kresťanstvo, chcú vyhnúť práve tejto smrti a chaosu v ľudských veciach.

Chesterton si všimá všetko, z čoho obviňovali kresťanstvo a Cirkev. Všimá si to vlastnými očami a rozoberal vlastným rozumom: Tí, čo útočia na Cirkev, si často protirečia. Raz obviňujú Cirkev, že učí trepezlivosti a slabosti a že chce urobiť z človeka ovcu. O chvíľu zas obviňujú Cirkev, že priveľa bojuje a že jej veriaci sú tvrdí. Raz útočili na Cirkev,

že je prísna v otázke sexu a že by chcela mať všetkých v kláštore. Potom ju obviňovali, že ľudom vnucuje rodinu a manželstvo a povinnosť mať a vychovávať deti. Raz hovorili, že Cirkev podceňuje intelekt žien. Potom sa zas posmievali Cirkvi, že sa jej držia „len ženské“. Raz hanili Cirkev preto, že pohŕda Židmi. potom ňou pohŕdali zato, že je „židovská“, že sa zrodila uprostred židovského národa. Tieto protirečenia nútili Chestertona, aby sa zamýšľal. Prišiel k záveru, že vo väčšine prípadov nie Cirkev bola nenormálna, lež jej kritici.

Chesterton bol pre toto jasné poznanie od chvíle vyznania viery nazoj oddaný Cirkvi. Jeho oddanosť vyrastala z hlbokého obdivu, ktorý v ňom rástol už roky predtým. „Kresťanská Cirkev je v praktickom vzťahu k mojej duši živým, a nie mŕtvym učiteľom. Nielenže ma bezpečne učila včera - ona ma bude takmer isto učiť i zajtra.“ Že ani veriaci nechápu všetky veci? Chesterton je dosť múdry na to, aby mal trochu pokory: „Kedysi som naraz pochopil význam tvaru kríža; jedného dňa možno nečakane pochopím význam tvaru mitry.“ Sám osobne nevedel dobre vniknúť do veľkosti života v celibáte. Bol však dosť múdry na to, aby naň ani neútočil, ani ho neodsudzoval. „Na základe celej ľudskej skúsenosti sporej s kresťanskou autoritou jednoducho usudzujem, že sa mýlim a že Cirkev má pravdu; alebo skôr, že ja som jednostranný, kým Cirkev je univerzálna. Na vybudovanie Cirkvi sú potrebné rozličné súčasti; a ona odo mňa nepožaduje, aby som bol celibátnikom. Prijímam však fakt, že nemám náklonnosť pre celibát, tým istým spôsobom, ako prijímam fakt, že nemám hudobný sluch. Najlepšia ľudská skúsenosť je proti mne, ako je proti mne v prípade Bacha. Celibát je jedna kvetina v záhrade môjho otca, ktorej sladké alebo hrozné meno mi nebolo dané. Jedného dňa sa ho však možno dozviem.“

Chesterton verí Cirkvi, a verí jej preto, že verí v Cirkev. Nielen jej dlhé dejiny a jej tisícročná skúsenosť mu vnukajú dôveru v túto bohatú a múdru inštitúciu, ktorá zhromaždila cez veky svojej existencie nezmerne poznatky o človekovi. Chesterton verí Cirkvi najmä pre jej vnútorné záruky. Cirkev je pre neho viac než len ľudská inštitúcia hodná úcty. Preto je jeho postoj voči nej postojom hlbokého dôvery a oddanosti. Tento svoj postoj vie Chesterton osvetliť jediným porovnaním. Tento postoj má len jedinú analógiu, napíše v Ortodoxii, a to je

analógia života, ktorým sme my všetci začali. Keď vám váš otec na prechádzke povedal, že včely štípu alebo že ruža vonia, nehovorili ste o tom, že treba použiť najlepšie prvky z jeho filozofie. Keď vás včela poštípala, nepovedali ste, že je to zaujímavá zhoda. Nie. Verili ste svojmu otcovi, pretože ste zistili, že otec je živou studnicou faktov, že otec je niekto, kto naozaj vedel viac než vy; niekto, kto vám bude hovoriť pravdu zajtra tak isto ako dnes. A ak to bola pravda o vašom otcovi, bola to ešte väčšmi pravda o vašej matke; bola to pravda aspoň o mojej matke, ktorej je venovaná táto kniha... Keď moja

matka povedala, že mravce štípu, ony naozaj štípali. A pretože v zime padal sneh, ako ona vopred povedala, celý svet bol pre mňa čarovnou krajinou, kde sa všetko obdivuhodne spĺňalo... proroctvo za proroctvom... Len čo som prijal kresťanstvo ako matku, a nie iba ako čosi náhodné, zistil som, že Európa a svet sa znova väčšmi podobajú tej malej záhradke, kde som uprene hľadel na symbolické tvary hrabli... s očakávaním: Na čo to bude? Moja matka to vedela a povedala mi to.

„Toto je teda nakoniec môj dôvod,“ hovorí Chesterton, „prečo prijíma náboženstvo, a nie len roztrúsené pravdy, svetské pravdy vybrané z náboženstva. Robím to preto, lebo tá vec nielen vyslovila tú či onú pravdu, ale odhalila seba samu ako pravdivú vec. Všetky ostatné filozofie hovoria veci, ktoré sa zjavne zdajú pravdivé; len táto filozofia vyslovovala znova a znova vec, ktorá sa nezdala pravdivou, ale je pravdivá... Nakoniec má vždy pravdu ako môj otec v záhrade...“

Touto pravdivosťou kresťanstva bol Chesterton potom celý život hlboko preniknutý. Pre neho totiž hlavná ťažkosť s týmto svetom nespočívala v tom, že by to bol nerozumný svet, ani v tom, že je to nerozumný svet. Najčastejšia ťažkosť je v tom, že svet je „takmer rozumný, ale nie celkom“. Život nie je logický, je pascou na logikov. Svet vyzerá o štípu matematickejši a pravdivejší, než v skutočnosti je; jeho presnosť je zrejmalá, ale jeho nepresnosť je skrytá... Chesterton píše o tom: Uvediem príklad, čo mám na mysli. Povedzme, že by nejaká matematická bytosť z Mesiaca mala premerať ľudské telo. Hneď by zbadala, že jeho podstatnou črtou je to, že ľudské telo je podvojná. Človek - to sú dvaja ľudia, a ten napravo sa presne podobá tomu naľavo. Keby bytosť z Mesiaca spozorovala, že ruka je napravo a ruka je naľavo, noha napravo a noha naľavo, mohla by postupovať ďalej a stále by na každej strane objavovala ten istý počet prstov na rukách a nohách, dvojce očí, dvojce nozdier, ba dokonca i dva mozgové laloky a dve obličky. Nakoniec by to prijala ako zákon, a keď by potom našla na jednej strane srdce, odvodila by s akousi samozrejmosťou, že na druhej strane bude druhé srdce. A práve vtedy, keď by cítila najväčšiu istotu, práve vtedy by sa mýlila.

Podľa Chestertona práve táto mlčanlivá odchýlka o cól od presnosti je huncútskou črtou vecí okolo nás. Vy-

zerá to ako nejaká zrada na vesmíre. jablko alebo pomaranč sú dosť guľaté, aby sme ich mohli nazvať guľatými, a predsa nakoniec nie sú guľaté. Sama Zem je ako pomaranč, takže zvidla dobromyseľného astronóma k tomu, že ju nazval zemeľou. A predsa nie je celkom guľou. Všade vo veciach sa nachádza tento skrytý prvok nevypočítateľnosti. Uniká racionalistom, no uniká im vždy až v poslednom momente. Zdalo by sa logické, keď má človek na oboch stranách ruky, oči a obličky, že bude mať na oboch stranách aj srdce. Nemá.

Podľa Chestertona sa skutočná predvídavosť a hĺbka videnia najlepšie pozná podľa toho, či vie využiť tieto skryté prekvapenia a nepravdivosti. Keby matematik z Mesiaca usúdil z faktu dvoch rúk, dvoch očí a dvoch obličiek, že človek má aj dve lopatky a dvojce mandlí, bolo by to odvedenie zákonité. Keby však uhádol, že srdce človeka je len jedno a že je na pravom mieste - „nazval by som ho čímsi viac ako len matematikom,“ píše Chesterton. „A to je práve nárok, ktorý chcem teraz pripísať kresťanstvu,“ dodáva. Kresťanstvo nielenže odvodzuje logické pravdy, ale ak sa stane nečakane nelogickým, je to vždy preto, že „takpovediac nečakane objavilo nelogickú pravdu“. Kresťanstvo nielenže má správny úsudok o veciach, ale zlyháva, ak tak možno povedať, keď zlyhávajú veci. Jeho plán zodpovedá skrytým nepravidlostiam a predvída nepredvídané. Kresťanstvo je jednoduché, keď ide o jednoduchú pravdu, ale je tvrdojšie, keď ide o pravdu zložitú. Kresťanstvo pripustí, že človek má dve ruky, nepripustí však (i keď sa všetci modernisti na to ponosujú) zrejmu dedukciu, že človek má dve srdcia. „Kedykoľvek sa nám zdá v kresťanskej teológii niečo podivné, obyčajne zistíme, že je čosi podivné v samotnej pravde,“ napíše Chesterton.

V poslednom období Chestertonovej tvorby vynikajú dve veľké knihy: Svätý František Assiský a Tomáš Akvinský - „dvaja mnísi, chudý a tučný“, hovorí Chesterton a stavia ich do kontrastu. Sú to dve protikladné postavy - žobrák a intelektuál, a predsa žili jedným duchom a akoby jedným srdcom. Aj keď Chesterton nazýva tieto dve knihy jednoduchými portrétmi, možno nikde inde neprejavil takú silu zrelej syntézy, ktorá bola inak jeho najvynikajúcejším darom, ako to urobil práve v týchto portrétach. Vystihol podstatné črty života Františka i Tomáša tak prenikavo, že to až udivuje. Vynikajúci znalec stredoveku a stredovekej filozofie Etienne Gilson napísal o Chestertonovom Tomášovi Akvinským toto: „Po celý život som študoval svätého Tomáša Akvinského, a predsa by som nebol naozaj schopný napísať takúto knihu.“

Vo Svätom Františkovi Assiskom Chesterton píše: „Tento zväzok sa obracia na tú časť moderného sveta, ktorá je schopná obdivovať svätého Františka, no sotva ho vie prijať; alebo ktorá môže prijať svätého, vyvíjajúc takrečeno jeho svätosť. Moje jediné právo, na základe ktorého sa pokúšam písať, vyplýva z toho, že som veľmi dávno a v rozličných podobách poznal tento postoj. Tisíce vecí, ktoré teraz pokladám za sväté, by som bol tupil ako čiru poveru. Veľa vecí, ktoré sa mi dnes zdajú čisté a jasné, keď sú osvetlené znútra, by som bol dobrovoľne pokladal za temné a barbarské, keď som ich videl zvonka v tých ďalekých časoch svojho detstva...“

(Pokračovanie v budúcom čísle)